

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A nagyvadakkal és nagyragadozókkal való együttélés
jogi kihívásai**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024.05.23.

Nyilatkozom, hogy a dolgozat elkészítése során mesterséges intelligencia nem került felhasználásra.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés, téma indokolása	4
2. Városi vadgazdálkodás	6
3. Vadászati törvény - legfontosabb módosításai, ellentmondásai	8
4. Vadkár rendszer	10
5. Szürke farkas	20
5.2. A hazánkban élő farkasok helyzete.....	23
5.3. M237 jelű farkas esete	25
6. Barnamedve	27
7. Európai jog és a nagyragadozók	32
7.2. Nemzetközi védelmi projektek	34
8. Ökológiai hálózatok, folyosók.....	37
9. Zárógondolatok.....	40
10. Irodalomjegyzék, forrásjegyzék	42

„Ahogyan minden élő szervezet önmagában jó és csodálatra méltó, mivel Isten teremtménye, ugyanez érvényes arra, amikor élő szervezetek egy meghatározott térben, rendszerként harmonikusan együtt működnek. Még ha nem is tudunk róla ettől az együtttestől függ saját létezésünk.”

(Ferenc Pápa, Laudato Si' 85)

1. Bevezetés, téma indokolása

Napjainkra a nagyragadozók visszatérő lakók¹ lettek Európában. Ehhez több tényező hozzájárult, mint a gazdag tápanyag kínálat a nagyvadak túlszaporodása révén, az üldöztetésük csökkenése, a hazai és nemzetközi jogfejlődés, illetőleg a javuló társadalmi hozzáállás. Ennek a folyamatnak köszönhetően a védett és fokozottan védett státuszú ragadozó fajok állománya stabilizálódni látszik. Emiatt érdemes előre felkészülni a hazai populációk növekedésére és az ezzel együtt felmerülő kihívásokra. A vadkár rendszer a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) elfogadásával alapjaiban változott meg. A jogalkotó a vadászható állat által okozott kár kategória bevezetésével egy kisebb mértékű integrációt hajtott végre, amelynek eredményeként az ehhez kapcsolódó felelősségi rendszer is átalakult. Ez szükségszerűen a vadászati törvény és a kapcsolódó jogszabályok módosítását hozta magával. E folyamat miatt adódhatnak alkalmazási nehézségek, hiányosságok. Ezeket szeretném megvizsgálni, illetőleg feltárni a jogszabályi környezet fejlesztése érdekében.² A dolgozatom célja ezen felül, hogy előirányozzam a ragadozók és az emberek konfliktusmentes együttélését. Ez egy mélyről eredő konfrontáció, melynek gyökere társadalmi, gazdasági és kulturális alapokban keresendő. A dolgozatom struktúrája, felépítése egy ívet rajzol le. Először a problémákra hívom fel a figyelmet, átvezetve a vadgazdálkodás szerepére és fontosságára. Így jutunk el a vadászati törvényhez, majd a vadkár rendszerhez, melyet alaposabban megvizsgálom, összehasonlítva a régi és az új felelősségi rendszert. Elemző, bemutató kutatási módszert választottam, olykor megvizsgálva a környező országok idevágó szabályozását. A dolgozat írása során hangsúlyt fektetek a hatályos jogszabályok ismertetésére, az elmúlt évtizedek jogszabály fejlődésére, így helyenként már hatálytalan jogszabályok vizsgálatára is sor kerül. Emellett kitérek az Alkotmánybíróság gyakorlatára és a felmerülő joghézagokra. A legfőbb vitaforrás a nagyragadozók, illetve vadak károkozása, így szükségesnek tartom, hogy ezzel részletesen foglalkozzak. Az esetleges jogalkalmazási nehézségeket, illetve a jellemző káreseményeket egyes ragadozók példáján keresztül fogom bemutatni. A természetvédelmi,

¹ Elenyésző számban eddig is lakói voltak.

² HEGYES Péter István: A vadászatra jogosult felelőssége a vadászható vad károkozásáért, különös tekintettel a vadkárért való felelősségre, SZTE ÁJK Doktori Iskola, Doktori Értekezés, 2014, Szeged. 6

vadbiológiai háttéranyagokra csupán a tárgykör megértéséhez szükséges mértékben térek ki. Az ezt követő részben a prevenció fontosságára hívom fel a figyelmet. Ezután jutunk el a megoldáshoz, mely egy komplex kérdéskör. Elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés és információáramlás biztosítása, melyet a védelmi projektek biztosítanak. Továbbá szükség van a megfelelő élettér biztosítására, amelynek egyik lehetséges módja az ökológiai hálózatok kialakítása, a társadalom pozitív irányú hozzáállásának növelése, és az illegális elejtések-, üldöztetések felszámolása. A dolgozatban nem célom az állatvédelem generális szabályozásának bemutatása.

Témaválasztásom indokolja, hogy hazánkban egyre több nagyragadozó jelenik meg és ez változást idéz elő, amelyre a jognak egyaránt reagálnia kell. Emellett a jelenlegi társadalmi modell fennmaradásához elengedhetetlen a biológiai sokféleség megőrzése, melyeknek szerves részét képezi a nagyvadak és ragadozók állománya. A jóléti államok kiemelt figyelmet fordítanak a vadfajok védelmére, ezt támasztja alá az eltérő szabályozás, mely a hatékonyságot kívánja növelni, illetve az Alaptörvény P) cikke, mely garantálja a jogalanyisággal nem rendelkező jövő generációk részére a természeti értékek megőrzését és védelmét, akár a jelenlegi gazdasági érdekekkel szemben is.³

³ BÁNDI Gyula: A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a vadvilág napja alkalmából, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Közlemények, Budapest, (2022. III. 03.) <https://n9.cl/33ite>

2. Városi vadgazdálkodás

Az egyik legégetőbb probléma a fajok megőrzése terén a rohamosan zajló urbanizáció. Ez számos természeti katasztrófát és konzisztens változásokat okoz a vadvilág fajösszetételében és egyes fajok példányszámának csökkenése terén. A városok elterjedése és az ezzel járó növekvő területigény rendkívül lecsökkentette az állatok természetes élőhelyét. Azonban ennek valódi hatása nincs megfelelően tanulmányozva az őshonos fajok terén. A területfejlesztés során nem kap elegendő figyelmet az állatok természetes élőhelyének megóvása, a növényzet megőrzése és a vadon élő állatok lehető legkisebb zavarása. A városiasodás következtében egyre több vadállat jelenik meg lakott területeken. Az együttélés cseppet sem zökkenőmentes, de az adódó problémák kiküszöbölésére egy lehetséges megoldás a városi vadgazdálkodás. Emellett az emberek oktatása e hatásokról hozzájárulhatna a fajok megőrzéséhez és az ökoszisztémák fenntartásához.⁴

A városi vadgazdálkodás egy olyan speciális részterülete a vadbiológiának, mely lakott területen belül végzi a fajokkal kapcsolatos kutatásokat, az együttélés lehetőségeit és kezelését kutatva. Az ilyen módon velünk együtt élő fajok különböző megítélés alá esnek. Ezt számos tényező befolyásolja, többek között az, hogy mióta élnek együtt az emberrel, mennyire veszélyes állatokról van szó, illetőleg az általuk okozott károk is döntő befolyással bírnak. Az egész helyzetet nehezíti, hogy nem rendelkezünk kellően pontos információval egyes fajokról, veszélyességük sokszor eltúlzott és olyan károkat is gyakorta a vadvilág számlájára írunk, melyeket az emberek vagy háziállataik okoztak.⁵

A vadgazdálkodás különösen akkor válik fontossá, ha egy betelepülő állat az emberre veszélyt jelent, továbbá, ha egzotikus fajok jelennek meg, ha egy faj tömegessé válik, illetőleg, ha kárt okoznak. Ahhoz, hogy a kártételüket megvizsgáljuk először azt kell tisztázzuk, hogy a városokban milyen ragadozó fajok élnek. A városi ragadozók két csoportra bonthatók, az egyik az áthaladó, a másik az állandó városokban előforduló ragadozók kategóriája. Kétszázötven ismert ragadozó fajnak csak 14 %-a állandó lakója a településeknek. Közülük a leggyakoribbak, például, a nyest, vörös róka, mosómedve, barna medve, szürke farkas, aranyakál, eurázsiai borz. További gyakori kárt okozó vadfajok: a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, mezei nyúl, fácán, valamint a muflon.⁶ Itt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy vadkárt csak a vadászható fajok okozhatnak, a védett és fokozottan védett fajok által okozott károk nem tartoznak ebbe a kategóriába.

⁴ Michael L. MCKINNEY: Urbanization, Biodiversity, and Conservation, *BioScience*, vol. 52., no. 10. (2002) 883–889

⁵ HELTAI Miklós – *Városi vadgazdálkodás*, Gödöllő, MATE Press, 2022. 10

⁶ HELTAI i.m. 10 – 13

Az állatok kártétele szélesebb, mint az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról (továbbiakban: Vadászati törvény; Vtv.) által meghatározott károk. Ugyanis a puszta jelenlétük által okozott zavarás is kárnak tekinthető. A városi vadgazdálkodók szerepe függ a károkozás helyétől, nagyságától, a városban előforduló ragadozó fajoktól. Területileg lehet meghatározni a hatékony eszközöket és az adott kezelési tervet.⁷ A Vtv. célja, hogy biztos alapot teremtsen a vadak által okozott károknak és a kártérítés lehetőségének. További célkitűzése a vadállomány ésszerű használatának szabályozása és a természet védelmének előmozdítása. Ennek mentén kifejti, hogy meg kell őrizni természetes állapotukban a vadon élő fajokat, melyek az emberiség és nemzetünk kincsei közé tartoznak. A vadfajok fennmaradása feltételeinek megteremtése, így az ellenőrzött hasznosítás, közigazgatási ellenőrzés, vadászterületek kijelölése, hosszútávú tervezés, a vadászok munkájának biztosítása egyaránt helyet foglal a törvény célkitűzései között. A törvény Magyarország Alaptörvényével összhangban⁸ deklarálja a természeti erőforrások védelmét, mely, mint kötelesség jelenik meg a törvény szövegében. Ehhez igazodva tényleges feladatunk az állatfajok megőrzése, élőhelyük biztosítása, fenntartható hasznosításuk és a velük való együttélés megteremtése és biztosítása. A Vadászati Törvény (Vtv.) vadkártérítési rendszerének lényegi elemei a következők: az állam, mint a vad tulajdonosa, a vadgazdálkodási feladatokat a vadászatra jogosultnak engedi át szigorú szabályok mellett. Sikeres vadgazdálkodás esetén a vadászatra jogosult bevételt realizál, amely alkotja a vad által okozott károk megtérítésének alapját. A vad közösségi erőforrás, amelynek fenntartásához mindenki hozzájárul. Emiatt mezőgazdasági és erdészeti károk esetén a károsultnak részben önrészt kell vállalnia. A természetvédelem, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás és mezőgazdaság között számos konfliktus feszül, rengeteg az ellentmondás, egy viszont közös, hogy a vadgazdálkodással mindegyik területnek problémája van. Példának okáért a természetvédők bizonyos területek vadászati zavarását, az erdőgazdálkodók az elszaporodott gímszarvasok erdőfelújításokra való behatását, a mezőgazdálkodók a vaddisznók mezőgazdasági terményekben okozott kártételét jegyzik fel a vadgazdálkodás számlájára. Ehhez társulnak még a társadalmi elvárások. Ezen összeütközések mentén készült el a már említett Vadászati törvény, mely irányadó a vadászható fajok kezelésére.⁹ A védett fajok kezelését a Természetvédelmi törvény szabályozza.¹⁰

⁷ HELTAI i.m. 73

⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Alapvetés P) cikk

⁹ HELTAI i.m. 82 – 83

¹⁰ Uo. 33

3. Vadászati törvény - legfontosabb módosításai, ellentmondásai

Az előző alpontban már kifejtésre kerültek a Vtv. megalkotásának háttérében húzódo konfliktusok, valamint a törvény célkitűzései, jelen fejezet a kárrendszerről, a Vtv. alkalmazásáról, illetve az esetleges joghézagokról szól. A vadkár rendszer és a szabályok jól alkalmazhatóak, a gyakorlatban hatékonyan működnek, azonban vannak részterületei, melyek hiányosságokban szenvednek, akár csak a kárbecslés és a kármegosztás. Ez számos vita forrását eredményezi. Továbbá nincs egy kikristályosodott kártalanítási rendszer, a károsultak nem tudják kihez tudnak fordulni az igényük érvényesítéséhez. A leginkább problémát okozó terület, amikor nem hagyományos vadkarról van szó, különösen jogi és vadbiológiai szempontból. Ennek okán az is kérdés, hogy ebbe a vadgazdálkodási rendszerbe hogyan illeszkedik a vadászható fajok lakott területen való károkozása. Ilyen esetben ugyanis speciális szabályok alkalmazandóak, melynek értelmében a vadászatra jogosult lakott területen belül nem végezhet vadászati tevékenységet és nem lehet befolyással az ottani környezetre.¹¹ Lőfegyverét sem hozhatja tűzkész állapotba ilyen területen a 253/2004. (VIII.31.) Kormányrendelet 38. § (1) bekezdése alapján. Ez alól egyetlen kivételt nevesít az említett Kormányrendelet¹², miszerint a kárt okozó vad befogásához, elejtéséhez tűzkész állapotba hozhatja a vadászfegyverét a vadászatra jogosult, ha ezt közegészségügyi-, közbiztonsági- ok indokolja, vagy ha ezt köztulajdon, illetőleg, magántulajdon súlyos károsodástól történő megóvása érdekében teszi. Ehhez a rendőrkapitányság engedélyét kell beszerezni. Az említett Kormányrendelet ellentmondása, hogy bárki kezdeményezheti a fent említett folyamatot és a rendőrség engedélyével saját maga is lelőheti az imént felsorolt okok fennállása esetén a kárt okozó állatot.¹³

Szükségesnek tartom, hogy a részletszabályok tárgyalása előtt, néhány idevágó háttérinformációra hívjam fel a figyelmet, továbbá szeretném kihangsúlyozni, hogy az elkövetkező részben kifejtésre kerülő fogalmak nem egzakt definíciók, a megértéshez szükséges mértékben térek ki rájuk. A jogszabályokban megjelenő vad kifejezés magába foglalja az apróvadakat és a nagyvadakat egyaránt. Nagyvad kifejezés alatt a gímszarvas, dámszarvas, szikaszarvas, vaddisznó, őz, muflon értendő a 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet (továbbiakban Vhr.) alapján.¹⁴ A természetvédelemért felelős miniszter és a vadgazdálkodásért

¹¹ Vtv. 56. § (1) bekezdése

¹² 253/2004. (VIII. 31.) Kormány rendelet
a fegyverekről és lőszerekről

¹³ HELTAI i.m. 83 – 88

¹⁴ 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól (továbbiakban Vhr.)

felelős miniszter közös megegyezéssel, rendeletben határozza meg a vadászható állatfajokat, illetőleg a vadászati idényeket a Vtv. felhatalmazása alapján.¹⁵ A vadászati év márciustól február végéig tartó időszak, melyben a vadászati idényeket és a tilalmi időket a vadászatért felelős miniszter rendeletben határozza meg, a természetvédelemért felelős miniszter egyetértésével. A vadászati idény jelöli ki, hogy mely vadfajokat lehet az adott időszakban vadászni. Azonban a Vadászati Hatóság egyaránt jogosult tilalmak, illetőleg korlátozások kiadására a közösségi vadfajok esetében. Emellett tilalmi időszakban meghatározott feltételek fennállása esetén engedélyezheti adott faj vadászatát.¹⁶

¹⁵ Vtv. 1. § (2)

¹⁶ Vtv. 38. §

4. Vadkár rendszer

Korábban a Vtv. két kategóriát különböztetett meg, a vadkárt és a vad által az erdő-, és mezőgazdálkodáson kívül okozott kárt. A vadkár fogalmának meghatározásához először a vadállat, a vadon élő állat és a házi állat jogi fogalma közötti különbséget kell tisztázni, ugyanis, ha háziállat, vadállat vagy vadon élő állat által okozott kárról van szó, más felelősségi szabályokat kell alkalmazni. A vadállatok természetes vadságukból adódóan jelentenek veszélyt az emberekre és javaikra, ez akkor is fennmarad, ha valaki tartásába kerülnek. Nem lehet őket megszelídíteni, természetüknek köszönhetően kiismerhetetlenek. A vadon élő állatok által okozott károkért való felelősség egy speciális felelősségi alakzat. Vadon élő állatnak, az olyan állatokat tekintjük, amelyek ösztönös lények, szabadon élnek, az ember csak legfeljebb közvetve tudja befolyásolni életmódjukat, viselkedésüket. Hiányzó eleme a közvetlen emberi uralom és a birtoklásra való lehetőség.¹⁷

A megvadult, irányíthatatlan háziállat nem minősülhet vadállatnak, ezt a Legfelsőbb Bíróság¹⁸ ítéltében mondta ki. A Vtv. 2013. évi módosításával¹⁹ a jogalkotó mára a vadkárt, vadászható állat okozott kárt, a vadászati kárt és a vad elpusztításával okozott kárt különíti el.²⁰ A tárgyalt kategóriák jól szétválaszthatóak az állattartók felelősségétől. Ezt korábban az 1959. évi IV. törvény (továbbiakban régi Ptk.) 351. § (1) bekezdése határozta meg. Szükség van egy 'tartott állatra' és egy 'állattartóra' és a kettejük között fennálló kapcsolatra. További szükséges elem, hogy az állatot megfosztották a szabad mozgásától és közvetlen, tényleges emberi uralom alatt állt. Ezek a vadon élő állatok terén nem állnak fenn. A jelenlegi szabályozás a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban Ptk.) 6:562. § található. Az új és a régi Ptk. állattartókra vonatkozó felelősségi rendszere szubjektív és felróhatóságon alapul. A régi Ptk. 351. § (2) bekezdése akkor alkalmazható a szabadon élő vadakra és a vadállatokra, ha az állat valaki tartásába kerül.²¹ Ez az új Ptk. esetében is kritérium, akkor alkalmazható a 6:562. § (2) bekezdése, ha a veszélyes állat valaki birtokába kerül. Ez már objektív rendszer, a kimentési lehetősége is szűkebb körű, csak akkor mentesül a vadállattartó, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik.

¹⁷ HEGYES Péter, *A vadászati jog jogosultjának felelőssége a vadon élő állatok által okozott károkért*, MISKOLCI JOGI SZEMLE 6. évfolyam (2011) 2. szám 55

¹⁸ Legfelsőbb Bíróság Pf. I. 21493/1961.

¹⁹ 2013. évi CCLII. törvény egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról

²⁰ Vtv. V. Fejezet

²¹ HEGYES i. m. (2014) 32

A vadkár fogalma alól a Vtv. kiveszi a természetes önfenntartási értéket. Vadkárnak kell tekinteni minden olyan értékromlást, mennyiségi hiányt, amelyet vadon élő állat okozott az emberi javakban. A vadászatra jogosultat határozza meg felelősként, neki kell megtéríteni a vad által okozott veszteséget.²² Leggyakoribb károk, például, a háziállatok elpusztulása, kertekben, közparkokban, lakóépületekben okozott károk, betegségek, kórokozók terjesztése, vadgazdálkodás megnehezítése. A már bekövetkezett kár kezelése nagyban függ az állat elfordulásának és a károkozásnak helyétől. A megoldás a tényleges helyzet elemzésén alapszik. Azt elérni, hogy egyáltalán ne legyen károkozás lehetetlen, ezért egy realisabb cél lebeg a vadgazdálkodók szeme előtt, mégpedig az, hogy az együttélés kezelésével, adaptív beavatkozással és az eredmények folyamatos ellenőrzésével elviselhető szintre szorítsák a konfliktusokat. Ennek kezelési módja a prevenció, reakció és a kompenzáció. A prevenció legfőbb eszközei között mindenképp meg kell említeni a megfelelő, zárt kerítéseket a ház körül, a vadriasztók, állati vizelet illatú szintetikus anyagok, riasztó hangok alkalmazását, melyek segítenek távoltartani a vadállatokat az otthonunktól és kertjeinktől, elkerülve az esetleges ártalmakat. A másik lehetőség az elszaporodott vagy veszélyt jelentő fajok egyedszámának redukálása. Ez történhet a vadászatra jogosult személyek által, illetve megfelelő ragadozók betelepítésével, csapdák használatával, vadbefogással és versenytársak betelepítésével egyaránt.²³ A preventív eszközök beszerzése és működtetése költséges, azonban szükség esetén a területileg illetékes Nemzeti Parktól lehet igényelni a megelőzéshez, például, villanypásztor biztosítását. A mértéke azonban nincs egységesítve, egyes nemzeti parkok csak az éjszakázó helyek körbekerítését segítik elő, míg más, mint a Bükk Nemzeti Park jóval több hektárnyi villanypászort nyújt a kérelmezőnek. Szükség lenne egy egységes, mindenki számára egyenlően biztosított általános prevenciót elősegítő intézmény kialakítására.

Az állomány szabályozás mint eszköz a konfliktusok kezelésére egy vitatott módszer. Rövid ideig, lokálisan képesek csökkenteni a prédavadászatot a háziállatok területén, azonban hosszú távon nem kifizetődőek. Emellett az adott környezet dominanciaviszonyait felborítja, amely az állatvilág megzavarását eredményezi, így például egy adott falka szétszéledhet. Ez pedig közvetetten a haszonállatok elejtését növeli, ugyanis egy olasz tanulmány szerint a magányos farkasok többet vadásznak és gyakrabban válnak áldozatukká a haszonállatok, mint az erdőkben fellelhető állati maradványok, vagy nagyvadak. Továbbá számottevő alkalommal

²² Vtv. 75. §

²³ HELTAI i.m. 73 – 74

nem a problémát okozó egyedek ejtik el, csupán azért csökken lokálisan a károkozás, mert megzavarják az ottani élővilágot.²⁴

Vadkár esetében a vadászatra jogosultnak, valamint annak, akinek a vadászterületén történt a károkozás kell megtérítenie a vad által okozott kárt. Ez egy objektív, mögöttes kárfelelősség és nincs kimentési lehetősége a vadászati jog jogosultjának. Azért őt terheli kárfelelősség, mert az elhullott vad az ő tulajdonába kerül, az abból származó hasznokból ő részesedik, annak ellenére, hogy az élő vad az állam tulajdonát képezi. A jogszerű elejtés folytán kerül át a tulajdonjog a vadászatra jogosultra. A jogalkotó meghatározza, hogy pontosan mely állatok általi kárt tekintjük vadkárnak, ezek a következők: gímszarvas, dámszarvas, őz, vaddisznó, muflon, mezei nyúl, fácán károkozása. Egy többlet követelmény tevődik a vadászokra, ugyanis, ha nem teljesítik a vadgazdálkodási tervben a vaddisznókra és gímszarvasokra meghatározott elejtési számokat, akkor az utána következő évben a vadászatra jogosultat terheli teljes egészében a kár megtérítése. Kivételt képez ez alól a vadak életfeltételeit biztosító természetes öfenntartási érték, törvényileg szabályozva ez tíz százalékot jelent.²⁵ A kárfelelősség, illetőleg a kármegosztás meghatározásánál figyelembe kell venni az adott társult vadászati jogot gyakorló földtulajdonosi közösség működési szabályzatát a Vtv. rendelkezései mellett.²⁶

A vadászható állat által okozott kár kategória az új Ptk. által, 2013-ban²⁷ került bele a Vtv. kárrendszerébe. Több módosításon is átesett, először 2015-ben²⁸, majd 2023-ban.²⁹ A vadászható állat által okozott kár gyakorlatilag megfelel a régebbi vad által a mező-, és erdőgazdálkodáson kívül okozott kárnak. Szintén a vadászatra jogosultnak van egy kártérítési kötelezettsége a károsult felé. Azonban itt a kimentési lehetőségek körében az ellenőrzési körén kívül eső oknak az minősül, ami nem tartozik a vadászati jog vagy vadgazdálkodási tevékenység körébe.

Érdekes kérdés, hogy mi történik akkor, ha a károkozáskor vadászati tilalom áll fenn a vadászterületen, amelyen a károkozás történt. Ahhoz, hogy a vadkár megtérítésére lehessen kötelezni a vadászatra jogosultat, két konjunktív feltételnek kell megvalósulnia. Az egyik, hogy amely vad a kárt okozta, annak a vadászatára jogosult, a másik kitétel, hogy a vadászatra

²⁴ Sütő Dávid, Nagyragadozó-ember konfliktus – van megoldás kilövés nélkül is, WWF Magyarország blog, 2022.11.02., <https://wwf.hu/nagyragadozo-ember-konfliktus-van-megoldas-kiloves-nelkul-is/>

²⁵ Vtv. 75. §

²⁶ HEGYES (2011) i.m. 56 – 57

²⁷ 2013. évi CCLII. törvény 49. § (3)

²⁸ 2015. évi L. törvény vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény módosításáról 3. §

²⁹ 2023. évi XLIV. törvény egyes törvényeknek az agrárminiszter feladatkörét érintő módosításáról 24. §

jogosult vadászterületén történjen a károkozás vagy onnan váljon ki a vad. Korábban a vadászati jog jogosultja az állam volt, ebből kiindulva, ha a károkozás olyan helyen történt, ahol a vadászat tiltott volt, a kár megtérítésére az állam volt köteles. A hatályos szabályozás alapján már feltétlen felelősség terheli a vadászati jog jogosultját. Ennek az az oka, hogy e jogosultság és a földtulajdon elválaszthatatlan egymástól és a vadászterület tulajdonosát illeti meg. Emellett azért is, mert a vadászati tilalom a vadászatra jogosult érdekét szolgálja és kármegelőzési lehetőségekkel ezen időszakban egyaránt élhet. Itt is fontosnak tartom megjegyezni, hogy nincs olyan eszköz, mellyel ezeket a károkat teljes egészében ki lehetne küszöbölni.³⁰

A vadállatokkal való ütközés a vadászható állat által okozott kár kategóriába tartozik. A vad feletti tulajdonszerzést a Ptk. 5:53. § rendezi. A kártelepítő szabályokra a korábbi szabályozással megegyezően a kódexen kívüli normák az irányadók. A vadászati fórumokon az új szabályozás bevezetése után nem megfelelően, kisarkítva értelmezték a vadászható állat által okozott kárért való felelősségre irányadó szabályokat. A jogalkotó célja az újra komponálással a felelősségi alakzat szigorítása volt. A történeti háttérét tekintve a mező-, és erdőgazdálkodáson kívül okozott kár sokáig nem volt törvényi keretek között szabályozva, a bírói jog alakította ezek megítélését. Az államosítás alatt a vad feletti tulajdonjog már az államé lett, ezért a vadkárokat is ő fedezte, csak később került át a kártérítési kötelezettség a vadászatra jogosultra. A vadász kártérítési kötelezettsége fennáll az őz, szarvas, muflon által okozott károk esetén, viszont a *bármely hasznos vad* kifejezés egy szélesebb alkalmazási kört tesz lehetővé, érteni kell alatta a nem vadászható, vadon élő védett vadfajokat is. A kártékony vadak közül csak a vaddisznóra terjed ki.³¹

A Ptk. 6:563. § értelmezését segíti elő a Vtv. 75/A. § (1) bekezdése, amellyel a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a vadászatra jogosult felelőssége csak a mező-, és erdőgazdálkodáson kívül okozott károkért áll fenn. Továbbá rögzíti, hogy a vadászatra jogosult ellenőrzési körén kívül eső oknak nem minősülhet olyan körülmény, ok, ami a vadgazdálkodási tevékenysége, illetve a vadászati jog gyakorlása körébe tartozik.³²

A vadütközések során felmerülő károkért való felelősség megállapítása abban az esetben okoz nehézséget, ha a káresemény gyorsforgalmi úton történik. A veszélyes üzemek találkozására vonatkozó kárfelelősség szabályait kell alkalmazni, ha a vadászható állat által okozott kár és a

³⁰ HEGYES (2011) i.m. 58 – 59

³¹ BARTA Judit: A vadászható állat által okozott kárért való felelősség az új Ptk.-ban, Gazdaság és Jog, 2014/9. 21 – 26

³² PAP Márk: Közútkezelői felelősség vad és gépjármű ütközése esetén, Jogtudományi Közlöny, 2023/10. 445 – 446

fokozott veszéllyel járó tevékenység találkozunk.³³ A vadászatra jogosult felelőssége objektív alapú. Felróhatóságuk arányában kötelesek az egymásnak okozott kárt megtéríteni.³⁴ Nem tekinthető a vadászati jog jogosultja felróható magatartásnak, ha az állat helyváltoztatása következtében lakott területen kívüli közúton, autópályán, autóúton, település belterületén jelenik meg. Ez alól kivételt képez, ha ez a vadászatra jogosult tevékenysége okán történt. A vadászatra jogosult felróható magatartásának minősül azonban, ha nem kezdeményezi közúti jelzőtáblák kihelyezését egy fokozottan vadveszélyes részen. Emiatt elengedhetetlen, hogy a megfelelő területekre vadveszélyt jelző táblák kerüljenek ki.³⁵ A Vtv. előírja a vadászatra jogosult számára a kármegelőzési magatartást, ilyen például a vadveszélyt jelző tábla kihelyezése. Ezt ellensúlyozza az a bírói gyakorlat, hogy vadveszélyt jelző tábla nélkül is köteles a gépjárművezető a terület adottságainak megfelelően közlekedni, számolnia kell az előre nem látható akadályokkal is.³⁶

A felelősség megállapítása során a gépjármű vezetője mellett az autópálya üzemeltetőjének felelősségét is szemügyre kell venni, ha a vad gyorsforgalmi úton jelenik meg, ugyanis az üzemeltető kötelessége biztosítani a közút biztonságos közlekedésre alkalmas állapotát.³⁷ A bírói gyakorlat alapján ez a vadvédelmi kerítésre, a kerítés folytonosságára, javítására és megfelelő magasságára vonatkozik. A vadvédelmi kerítés és további berendezések hatékony működését és épségének állapotát a közútkezelő köteles ellenőrizni. Önmagában az nem elegendő, hogy az autópályát átvizsgálta a kezelő, a vadvédelmi berendezéseken is külön köteles ellenőrző tevékenységet végezni.³⁸ Ha e kötelezettségét a kezelő megszegi és mulasztása okozati összefüggésben áll a bekövetkezett káreseménnyel kártérítésre köteles.³⁹ Többalanyú kárkötelelem keletkezik, ha megállapítható a közútkezelőnek és a vadászatra jogosultnak is a felelőssége, mint közös károkozók egyetemlegesen felelnek a gépjármű üzemeltetőjének. Belső jogviszonyukban pedig a felróhatóságuk alapján oszlik meg a kártérítési kötelezettségük.⁴⁰

A bírói gyakorlat sokszor eltérő álláspontra jutott, ami súlyosította a vadászok körében a félreértéseket. A Kúria két nem kötelező erővel bírói ítélete egységesítette a joggyakorlatot. A

³³ 1996. évi LV. törvény módosításáról szóló 2015. évi L. törvény 3. § alapján.

³⁴ Ptk. 6:539. § (1) bekezdés

³⁵ HEGYES (2014) i.m. 160 – 161

³⁶ BARTA Judit: *A vadkár, valamint a vadászható állat által okozott kár szabályozása és vadgazdálkodási összefüggései Magyarországon*, Budapest, Patrocinium, 2022, 45–54

³⁷ 1988. évi I. törvény 34. § (1) bekezdés

³⁸ Kúria VI.20.500/2010/4. számú ítélete

³⁹ HEGYES (2014) i.m. 163 – 164

⁴⁰ PAP i.m. 452 – 453

BH 2000.401. számú ítélet kimondta, hogy nem tekinthető rendellenességként a vad közúton való megjelenése a vadásztársaság oldalán. Tehát csak erre alapozva a vadászatra jogosult nem felel a vadgázoláskor felmerülő károkért. Azonban a vad gyorsforgalmi utakon való feltűnése már rendellenességnek számít, ilyen esetben érdemes vizsgálat alá vonni a fentiekben tárgyalt autópálya-kezelő felelősségét. A szigorításra a vadütközések érdekében volt szükség. Így már nem két veszélyes üzem találkozott. Ennek értelmében a vadászatra jogosult tevékenységi körében felmerült rendellenességre sem hivatkozhat, sem a felróhatóságának hiányára. Elterjedt emiatt, hogy a vadász mentsége az volt, hogy a vad belterületen okozott kárt, ahol ő nem folytathat vadászatot, így az az ő ellenőrzési körén kívül esik. Ennek ellenkező nézőpontja, hogy a vadászatra jogosult nem megfelelően gyakorolta az ellenőrzési jogkörét, ha a vad belterületre vált ki. A kár bekövetkezésekor vélelmezni kell, hogy a vadászatra jogosult megszegte az ellenőrzési kötelezettségét.⁴¹ Vannak, akik eltérően vélekednek és a vadak gyorsforgalmi utakon való megjelenésének megakadályozását a közútkezelő feladatának tartják, így indokoltnak érzik a vadászatra jogosult felelősségének kizárását az autópályán bekövetkezett vadütközéseknél.⁴²

Kiemelendő e tárgykörben az Alkotmánybíróság (továbbiakban: Ab) 20/2017. (VII. 18.) határozata és a 29/2021. (XI. 10.) Ab határozat. Mindkét döntésében az Ab megsemmisítette a korábban hozott ítéletet. A probléma középpontja mindkét esetben, hogy 2014. március 15. napja és 2015. május 5. napja között hatályos jogszabály a vadászatra jogosultra telepítette a kárt. A 2014. március 15. napja előtti és a 2015. május 5. napja utáni jogszabály értelmében, ha egyik félnek sem róható fel a károkozás, az érintettek maguk viselik a kárt. A Balassagyarmati Törvényszék 21.Pf.20.741/2015/4. számú ítéletét azért semmisítette meg az Ab, mert a Törvényszék contra legem jogalkalmazása elérte az alaptörvény-ellenesség szintjét. Megsértette az indítványozó tisztességes eljáráshoz való jogát. Ez három együttes feltétel fennállása miatt valósult meg. Nem tartalmazott jogi indokolást arra vonatkozóan, hogy miért nem a hatályos jogszabályt alkalmazta a Törvényszék, továbbá önkényesen járt el, amikor nem vette figyelembe a nyilvánvalóan ide vonatkozó jogszabályokat. Önkényesen járt el akkor is, amikor a döntését olyan bírói gyakorlatra alapozta, amelyet a jogalkotó az új Ptk. bevezetésével kifejezetten hatályon kívül helyezett.⁴³

A 29/2021. (XI. 10.) Ab határozatban az ügy tárgya szintén vadütközés és az alaptörvény-ellenesség szintjét elérő contra legem jogalkalmazás. A Budapest Környéki Törvényszék

⁴¹ BARTA i.m. 21 – 23

⁴² PAP i.m. 453

⁴³ 20/2017. (VII. 18.) Ab határozata

döntését nem a hatályos jogi normákra alapította, illetve a hatályos jogszabályokat kifejezetten nem alkalmazta. Döntésében nem volt figyelemmel a korábbi, 20/2017. Alkotmánybírósági határozat megállapításaira. A Törvényszék ítéletét azzal indokolta, hogy ebben a kivételes időszakban ⁴⁴ az eltérő felelősségi szabály csupán a 'törvényszerkesztési közvetlenség' eredménye és célszerűtlen az alkalmazása. Ez nem jogi indok, önmagában is megalapozta volna az ítélet alaptörvény-ellenességét. Az elsőfokon eljáró Váci Járásbíróság formálisan az alkalmazandó jogszabályokra hivatkozott, azonban azzal ellentétesen járt el és a Törvényszékhez hasonlóan nem jogi indokok, hanem célszerűségi szempontok alapján hozott ítéletet.⁴⁵

Vadgázolás esetén hívni kell a rendőrséget vagy a vadászatra jogosultat értesíteni. Azonban, ha nem történt személyi sérülés nem szokták értesíteni a hatóságot. Erre jó megoldás, hogy a Casco biztosítás abban az esetben él, ha a vaddal való ütközést rendőrség vagy vadászatra jogosult igazolja. Érdekes kérdés, hogy a vadászatra jogosult kérhet-e kártérítést, hiszen az ő területén pusztul el az állat, melynek akár milliós nagyságrendű trófea értéke lehet. Azonban mivel két különböző felelősségi alakzat találkozásáról van szó és vélelmezni kell a vadászatra jogosult ellenőrzési jogkörének megsértését, így a vadásztársaság viseli a károkat. Károsulti közrehatás esetén vehető figyelembe a gépjárművezető magatartása, például gyorsajtása, de nem lehet ő a károkozó. Azonban, ha károsulti közrehatás áll fenn, követelheti az elpusztult vad miatt felmerült kárának megtérítését, de csak a közrehatás mértékében.⁴⁶

A vadászatra jogosult kárfelelősségének szabályozása igen bonyolult, a vadgazdálkodók értelmezését nehezíti a jogszabályi környezet és a vadgázolás eseteiben hozott ítéletek, így magában hordozza a jogviták lehetőségét.⁴⁷

Egy 2015. évi módosítás eredményeként került szabályozásra a vadászati kár. Ez nem más, mint a vadászatra jogosult által a vadászterületen a vadászati jog gyakorlása következtében másnak, például a mezőgazdasági terményeken, védett természeti értékekben, et cetera okozott károkozása.⁴⁸

A következő kár kategória a vad elpusztításával okozott kár. Ezt a következő elkövetési magatartásokkal lehet megvalósítani: lehet zavarás, befogás vagy szándékos elpusztítás. Elkövetője bárki lehet, aki a vadászatra jogosultat a vadászati jog gyakorlásában akadályozza,

⁴⁴ 2014. március 15. napja és 2015. május 5. napja között

⁴⁵ 29/2021. (XI. 10.) AB határozata

⁴⁶ BARTA i.m. 24

⁴⁷ BARTA (2022) i.m. 69

⁴⁸ Vtv. 76. §

vagy erre bizonyíthatóan kísérletet tesz. Az ebből eredő kárt kell megtérítenie a vadászatra jogosultnak.⁴⁹

A vadkár, vadászati kár, illetőleg a vadban okozott kár megtérítésére speciális igényérvényesítési és kármegállapítási eljárás jellemző. A kár megállapítására irányuló eljárás számos változáson ment keresztül. A károsultnak a kár bekövetkezésétől, valamint a kárról való tudomásszerzéstől számított öt napon belül írásban kell megkeresnie a kárért felelős személyt. Ez egy jogvesztő határidő. Ha közöttük további öt napon belül nem születik egyezség, akkor a károkozás helye szerint illetékes önkormányzati jegyzőtől kezdeményezheti a károsult az egyezség létrehozására irányuló kárfelmérési eljárást. Az egyezségnek tartalmaznia kell a kár mértékét, megtérítésének módját. Lehetőség van a kármegállapítás érdekében kárszakértő igénybevételére. Ma már a törvény szövegben nem szerepel a vadkárbecslési eljárásra vonatkozó rendelkezés. 'Kárigényt érvényesíteni a vadgazdálkodásért felelős miniszter által vezetett minisztérium honlapján közzétett egységes vadkárfelmérési útmutatókban meghatározott eljárásrend szerint elvégzett kárfelmérési eljárást követően lehet. Ha a feleknek ebben a kvázi egyeztetési eljárásban sem sikerül egyezséget kötni, akkor a károsultnak az eljárást megszüntető végzés véglegessé válásától számított harminc napos jogvesztő határidőn belül kell a bírósághoz fordulnia. Lehetőség van előzetes bizonyítási eljárás lefolytatására és igazságügyi szakértő kirendelésére.⁵⁰

Védett és fokozottan védett állat károkozásakor a Tvt. 74. § alkalmazandó.⁵¹ Védett állat által okozott kár esetében egy jogos károkozásról van szó, melynek elhárításáról, illetve visszaszorításáról az ingatlan tulajdonosának, illetőleg használójának kell gondoskodnia. A természetvédelmi hatóság segítséget nyújt a megelőzéshez, ha indokolt bevonja a szakértelemmel rendelkező szervet a helyzet megoldásához. Kártalanítás a Tvt. 74. § (4) bekezdésében taxatív felsorolt esetekben adható. A kártalanítási kötelezettség a természetvédelmi hatóságot terheli. Ha a természetvédelmi hatóság mulasztást követett el és a kár és a mulasztás között ok-okozati összefüggés áll fenn, csak abban az esetben állapítható meg a felelőssége.⁵²

Az ember által a vadfajokban, illetve fokozottan védett fajokban okozott leggyakoribb kár az orvvadászat⁵³ és a természetkárosítás⁵⁴, mely elleni harcban a természetvédelem, a

⁴⁹ Vtv. 77. §

⁵⁰ Vtv. 81. §

⁵¹ Tvt. 74. § (4)

⁵² Hegyes (2014) i.m. 33 -- 34

⁵³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 245. §

⁵⁴ Btk. 242. §

vadgazdálkodás és a büntetőjog is aktívan részt vesz. A vadgazdálkodás terén óriási károkat okoz a jogosulatlan vadászat és a tiltott vadászati eszközzel megvalósított elejtés, elfogás, azaz az orvvadászat. Ez nem csak a fokozottan védett, illetve a védett gerinces fajoknál probléma, hanem a vadfajoknál egyaránt. Tiltott eszköz a csapdázás és a mérge használata. Jogosulatlan vadászatnak minősül, ha valaki idegen vadászterületen olyan eszközzel tartózkodik, ami alkalmas arra, hogy a vadat vagy a védett állatot elejtse, ehhez feltétel, hogy erre alkalmas állapotban is legyen az eszköz. Az mindenképp eredményesnek tekinthető, hogy külön nevesítve bekerült az orvvadászat tényállása a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) keretei közé. Ez elősegíti az elkövetők felelősségre vonását. Azonban továbbra is magas a bűncselekmények leplezhetősége, nehéz az elkövetési tárgy beazonosítása, magas a látencia, ami nehezíti az eredményes bizonyítási eljárás lefolytatását. Szükséges lenne az orvvadászat elleni küzdelem eredményeinek növelése érdekében a bűnüldöző hatóságok kapacitásának növelésére.⁵⁵

Legális vadászat során az elejtett állat húsa vizsgálaton esik át, mely két részből áll, egy előzetes-, és egy állatorvosi vizsgálatból. Ennek oka, hogy közegészségügyi kockázatot jelent egy fertőzött, beteg állat húsa, ha emberi fogyasztásra kerül. Az orvvadászat során elejtett hús nem kerül értelemszerűen ilyen vizsgálat alá. Gyakorta a magánfogyasztáson felül éttermek asztalaira kerül ez az ellenőrizetlen, bizonytalan forrásból származó áru. Ez az emberek megbetegedésén felül okozhatja a haszonállatok megfertőződését is. Emellett az orvvadász jogosulatlanul avatkozik be a vadgazdálkodási tervbe és írja felül az abban elkészített tervezetet. Ha ez jelentős mértéket ölt, az adott vadfaj fennmaradását veszélyeztetheti akár a területen, akár szélesebb körben. Emellett megsérti az állatok természetes életének körülményeit is, melyet a vadászatra jogosultak szem előtt tartanak. Ilyen például egy vadászati tilalmi idő, melynek háttérében állhat akár egy szaporodási időszak is. Az orvvadász ezt megzavarja, káros hatást gyakorolva az adott faj szaporodási rátájára és akár szintén a fennmaradására. Ehhez társul a trófeavadászat problémaköre. Míg a vadászatra jogosult meghagyja a trófea minőségű egyedeket, az orvvadász kifejezetten célba veszi e példányokat. A trófeapéldányok illegális elejtése több milliós kárt is okozhat az adott vadásztársaságnak. Az orvvadász nem veszi figyelembe, hogy az adott vadfaj védett, vagy fokozottan védett-e, sem

⁵⁵ Miskovics Márta: Az orvvadászat hatályos hazai szabályozása, *Magyar Rendészet*, 12. évfolyam, 4. szám, 2012. 63 – 70

azt, hogy tilalmi időszak áll-e fenn.⁵⁶ Fontos megjegyezni, hogy orvvadászatot a vadfajokkal szemben lehet elkövetni.

A természetkárosítás tényállása egy keretdiszpozíció, védett vagy fokozottan védett állattal szemben lehet elkövetni. A természetkárosítás megvalósításához az állat halála egy szükséges elem, ha ez következik be, akkor az a Btk. 244. § szerinti állatkínzást valósul meg.⁵⁷

Az állatokhoz kapcsolódó kárrendszer alapjainak áttekintése után a ragadozók és nagyvadak életkörülményeit és jellemző kártételét egy-egy állat példán keresztül fogom bemutatni.

⁵⁶ SZÉKELY István: Az orvvadászat hatásai és jogi szabályozásának problematikája, In: A Vadászat Aktuális Jogkérdései, Novotini Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2012. 7 –17

⁵⁷ ELEK Balázs: *Vadászok, halászkok a büntetőjog hálójában*, HVG Orac, Budapest, 2015. 288

5. Szürke farkas

A szürke farkas helyzetét először Románián keresztül szeretném szemléltetni, ugyanis az európai állománynak hozzávetőlegesen a 35%-a Romániában él. Jelenleg ez körülbelül 3000 példányra becsülhető. A farkasokat Európa szerte irtották, számos országban teljes mértékben kiűzték őket, mint például, Mexikóból, Angliából vagy Közép-, és Észak-Európa térségeiből. A korábbiakhoz képest élőhelyük rendkívül visszaszorult, az Egyesült Államokon belül az öt százaléka maradt meg csupán az eredeti életterületüknek. Ez az egész folyamat 1950-re vezethető vissza, amikor a kártételük miatt az emberek elkezdtek a farkasokat szervezeten irtani. A gyűjtögető, vadászó életmódról való áttérés a mezőgazdasági életformára magával hozta a farkasok negatív szereplőkké válását. Az elterjedt háziállattenyésztés és az élőhelyük csökkenése párhuzamosan ment végbe, amelynek hatására a farkasok táplálékkiegészítésként a háziállatokat kezdték el fogyasztani. Az éhínség, a háború és az orvvadászat elterjedése csak tovább rontotta a helyzetet. Ennek tetőfokaként a román Minisztériumi Tanács kiadta a 134/1957-es határozatát, melynek céljával a farkasok Romániából való teljes kiirtását tűzték ki. Ennek egyik eszközéül az állam a farkasok kilövésének elrendelését választotta. Minden lelőtt farkas után ún. lődíjat kapott, aki felmutatta az állat bőrét. Ezek együttes hatásaként a farkasok példányszáma lecsökkent a hatvanas évekre nagyjából 1500 példányra. Rendkívül gyakorivá váltak a mérgezések is, melyek következtében más fajok is károsultak, így például a keselyűk teljes mértékben kipusztultak Romániában.⁵⁸

Az első javulás 1976-ban történt, amikor érvénytelenítették a már korábban említett 134/1957-es határozatot, azonban a bőrért az állam továbbra is pénzt fizetett. A további javuló tendenciákat a fegyvertartási tilalom bevezetése és 1991-ben a mérgezés használatának betiltása generálta. Fontos lépés az 1979. évi Berni Egyezmény, melynek céljai között szerepel, hogy előmozdítsa az országok közötti együttműködést a vadon élő állatok, a természetes élőhelyek és a veszélyeztetett fajok védelme érdekében. Kiemelt jelentőségű továbbá a Carpathian Large Carnivore Project (későbbiekben CLCP Projekt) és 1995-ben a World Wide Fund for Nature (továbbiakban WWF) kezdeményezésére létrehozott hálózat, a European Large Carnivore Initiative.⁵⁹

A CLCP projekt keretében vizsgálták a nagyragadozók biológiai adottságait és sajátosságait. Tanulmányozták a fő konfliktusforrásokat és ezek gazdasági jelentőségét, illetőleg a lakosság

⁵⁸ DOMOKOS Csaba, KECSKÉS Attila: A farkasvédelem korlátai és lehetőségei Romániában, *Acta Scientiarum Transylvanica – Múzeumi Füzetek*, 14/1., (2005–2006), 79 – 81

⁵⁹ DOMOKOS i.m. 79

ragadozókhoz való hozzáállását. A nevelés-ismeretterjesztés program részeként a gyerekeket, illetőleg fiatal felnőtteket célzó tudásanyagot helyeztek ki különböző pontokra a túraútvonalakon, melyek medializáló hatással bírnak.

Az egyik leghatékonyabb módszer a védekezésben az őrkutyák tartása egyéb védelmi eszközök igénybevételével. Ebben segítséget nyújt a Kuvasz-Őr Alapítvány, mely kölyök kutyákat biztosít meghatározott feltételek esetén a gazdáknak.⁶⁰

A European Large Carnivore Initiative egy nagyragadozó védelmi program, amelynek hatására Európa szerte több állam kiváló szakemberei létrehozta egy olyan hálózatot, amely támogatja az emlős nagyragadozók védelmére szolgáló akciókat. Célja a populációk megőrzése, ökoszisztémák helyreállítása, és az emberekkel való együttélés kivitelezése. Ennek elsődleges eszköze a párbeszéd fenntartása és kialakítása olyan csoportok között, akiket e fajok jelenléte érint, ez teszi lehetővé a hosszútávú együttműködés fenntartását, amelynek alapvetően konfliktuscsökkentő hatása van.

A farkasok és más fajok fennmaradásának három alapfeltétele van, a megfelelő élőhely, elegendő táplálék, és az életképes populációk. Ha a három közül egy is hiányzik, akkor nem lehetséges az adott faj - jelen esetben a farkasok - fennmaradása hosszú távon.⁶¹ Az élőhelynek olyan tulajdonságokkal kell rendelkeznie, amelyek lehetővé teszik, hogy a farkának szabadon játszódhasson minden területű életmegnyilvánulása. A megfelelő tápláléknak feltétele, hogy a zsákmányállatok is életképes populációval rendelkezzenek. Az életképes populációk pedig önfenntartóak. A kihalásukat előidéző tényezők közül meg kell különböztetni az olyan veszélyforrásokat, melyek közvetlenül és amelyek közvetetten hatnak az állatokra. Közvetlen veszélyforrás a vadászat, az orvvadászat, a magánemberek pusztítása, a fertőzőbetegségek, hibridek létrejötte⁶², önfenntartó populációk hiánya, farkák széthullása, beszűkült életterület, nem elegendő nagyságú élőhelyek. Égető probléma a zsákmányállatok egyedszámának csökkenése, ami szintén hasonló okok miatt zajlik. Közvetlen veszélyforrások másik nagy csoportja a farkaskárok helytelen kezelése. A kártérítési eljárás túl bonyolult, nincs megfelelő prevenció, gyakran nem is alkalmaznak egyetlen kármegelőzési módszert sem és ehhez társul a károsultak tájékozatlansága, a törvények mellőzése és az általános negatív közvélemény. A helyzetet tovább súlyosítja az eltúlzott sajtó és gyakori álhírek elterjedése. A farkasokkal való

⁶⁰ PETER Sürth et al: *Az Együttélés lehetséges*, Budapest, WWF Magyarország, 2020.

⁶¹ DOMOKOS i.m. 83

⁶² Farkasok és megvadult kutyák kereszteződéséből fogant példányokat nevezzük hibridnek.

együttélésnek rengeteg kihívása van. Számos, a veszélyforrások felszámolását célzó javaslat érkezett, melyek közül csak a legrelevánsabbak szemléltetésére kerül sor.

Az első javaslat a védett területek kialakítása, ahol szabadon, az embertől távol, megfelelő nagyságú területen tudnak élni. Ennek az alapjait már a Natura 2000-es területek kijelölésével megteremtették. A második javaslat egy átfogó kezelési tervre vonatkozott, amely a farkaskárok kezelési stratégiáját kívánta kidolgozni. Felmérték a reális farkaskárokat és széleskörű felvilágosítást tartottak az embereknek arról, hogy milyen kárelhárítási és kártérítési lehetőségeik vannak. A harmadik javaslat az emberek tájékoztatlanságának csökkentésére irányult. Ennek keretében közvéleménykutatásokat tartottak, továbbá független szakértők átvizsgálták az oktatási programokat és tankönyveket. Ezután lecserélték az olyan részeket a könyvekben, amelyek a farkasok megítélését negatívan befolyásolták. A felmérés eredményeként kiderült, hogy Romániában az emberek nagyrésze nem tartja be a farkasokkal való találkozásokra előírt iránymutatásokat, sem a farkasok védelmét szabályozó rendelkezéseket.

A következő javaslat a jogszabályi környezetre irányult, célul pedig egy működőképes és a gyakorlatban jól alkalmazható törvény megalkotását tűzte ki. Itt kiemelném, hogy minden törvényalkotási folyamat szigorú és megalapozott munkafolyamat eredménye, azonban sok olyan tényező van a természetben, melyeket nehéz előre megjósolni. Olyan törvényekre van szükség, amelyek reálisan betarthatóak. Interdiszciplináris kutatásokra kell alapozni a megfelelő szabályozást és a vadgazdálkodási tervet. Az illegális irtások megfékezésére növelni kellene az ellenőrző hatóságok hatáskörét és olyan szakemberek képzését támogatni, akik a vadvilág védelmét elhivatottan szolgálják. E javaslatok alapján való törvényhozás minden országban egy reális, betartható és működőképes jogi alapot teremtené a farkasvédelem és az emberekkel való békés együttélés terén.⁶³

A farkasokat számos betegség, kórokozó fenyegeti, melyek közül a leggyakoribb a veszettség. Ez főként a kóborkutyáknak köszönhető, de a különböző természetben elhagyott hulladékok, csomagolóanyagok is megbetegedést okoznak köreikben. Ennek feloldása lehetne egy együttműködés kezdeményezése a helyi állatvédő szervezetekkel, mely hozzájárulna a vadon élő állatok hulladékból való táplálkozásának felszámolásához és a hibridek elterjedésének megállítását is szolgálhatná.

⁶³ DOMOKOS i.m. 85 – 86

További probléma a már említett hibridek elterjedése és a nem megfelelő farkasmanagement. A szelekciós nyomás olyan magasan jelen van a farkasokban, hogy még a fogságban született kölykökben is ösztönösen benne van a menekülés és a félelem az emberekkel szemben. Éppen ezért kerülnek el a farkasok a jellemző túraútvonalakat és keresik a háborítatlan területeket. A hibridek jelenléte azért rendkívül veszélyes, mert a kutyákban nincs ilyen szelekciós nyomás, sem ösztönös félelem az embertől. A Kis Küküllő menti dombságon szokatlanul elszaporodtak a farkastámadások. A juhászok elmondása szerint vakmerő, agresszív farkasok támadtak a nyájra és rájuk, viszont nem teljesen farkasnak néztek ki. Néhány elejtett példány bőre alapján következtetni lehetett arra, hogy hibridekről volt szó. A hibridek a fent leírt okok miatt jóval több kárt okoznak és az emberre is veszélyesek. Emiatt elrendelték a kóborkutyák és az azonosítható hibridek eltávolítását. Szükséges lenne egy kutatás felmérése, hogy mennyire szaporodtak el a területen a hibrid farkasok.

A vadállomány kezelésének állami szervek közötti megosztása ellehetetleníti egy egységes rendszer kialakítását és gyakorlati átültetését. A megoldás az lehetne, ha a felelős szervek az adott szakterületen tevékenységet végző civil szervezetekkel közösen dolgoznák ki az akcióterveket.⁶⁴ A farkasokat fenyegető legnagyobb kihívás az illegális vadászat. 2013-2018-ig terjedő időszakban ez volt a leggyakoribb veszélyforrás, amit az uniós tagállamok jelentettek. Ezt követi a mérgezés, az infrastruktúrához kapcsolódó hatások és a vadászat.⁶⁵

5.2. A hazánkban élő farkasok helyzete

A Romániában lezajlott folyamatok és jellemző károk az egész világon, így hazánkban is megfigyelhetők. Számtalan pontatlan információ, tévhit kering a farkasok körül. Napjainkra a farkasokról alkotott képünk sokat javult a természettudományos háttéranyagoknak köszönhetően, amelyet alátámaszt itthoni példányszámok növekedése. E javuláshoz hozzájárul a védett státusz biztosítása, vadászati tevékenységek korlátozása, különböző természetvédelmi intézkedések és a táplálékforrásuk gyarapodása. Egyes településeken, így például Zemplén megyében és az Aggteleki karszton visszatelepülési folyamatok mennek végbe. Azonban még korántsem elégedhetünk meg a helyzettel, az évszázados üldöztetések következtében a faj által elszenvedett károk helyreállítása ennél sokkal hosszabb folyamatot igényel. Magyarországon jelenleg a farkasállomány nagyjából 60-70 példányszámra becsülhető. Ezeknek a farkasoknak

⁶⁴ DOMOKOS i.m. 86 – 88

⁶⁵ Európai Bizottság: Javaslat A TANÁCS HATÁROZATA az Európai Unió által az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló egyezmény II. és III. mellékletének módosítására irányuló javaslatoknak az egyezmény Állandó Bizottsága ülésének előkészítése céljából történő benyújtásával kapcsolatban képviselendő álláspontról <https://n9.cl/6mzpk>

a nagyrésze szlovák populációkból származik. Az Agrárminisztérium természetvédelemért felelős államtitkára 2016-ban elrendelt egy vizsgálatot a farkast tartó intézményeknél, melynek eredményeként kizárható, hogy kibocsátási célú tenyésztés zajlana a farkasok terén. Emellett kiemelte, hogy sosem rendelték el a faj természetbe való visszatelepítését. Ez egy természetes, ökológiai törvényszerű folyamat.⁶⁶

Az előző fejezetben felsorolt gondok mellett hazánkban számos alkalommal okoz nehézséget a fajazonosítás, tehát a kutyáktól való megkülönböztetés. Emellett az elhullott vadakon való rágásnyomokból a farkasokra következtetnek a mezőgazdálkodók, mert nem tudnak különbséget tenni a dög evés és zsákmányolás, illetőleg más állat fognyoma, vagy akár lőtt seb között. Ilyen esetben érdemes egy vadászt kihívni, hogy tisztázni tudja a helyzetet, illetőleg azt, hogy pontosan milyen károkozásról van szó. Itthon még nem fordult elő olyan eset, hogy egy farkas emberre támadt volna. Ez a farkasok 'tisztaságának'⁶⁷ köszönhető, illetve az alacsony számuknak.

Az állami természetvédelmi kezelő feladata a védett, illetőleg a fokozottan védett fajok elterjedésével kapcsolatos biotikai adatok összegyűjtése, ezen fajok felmérése, és az uniós természetvédelmi jelentési kötelezettségek véghezvitele. Az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről szóló 14/2018. (VII. 3.) AM rendelet értelmében a vadgazdálkodóknak kötelességük a nagyragadozók (farkas, medve, hiúz) észlelését jelenteni a tájegységi fővadásznak, illetőleg a természetvédelmi kezelőnek. Ez a rendszer azonban nem működik jól, gyakori jelenség, hogy nem, vagy nem megfelelően kerülnek ki az adatok, ún. kettős könyvelés zajlik, így téves következtetéseket lehet levonni belőlük. 2021-ben az adatgyűjtés harmonizálására tettek kísérletet, azonban a várt eredmény elmaradt. Ezen a területen szükség lenne egy országos szintű szabályozásra, amely pontosítaná és kijelölné azok körét, akik az adatszolgáltatásra és gyűjtésre kötelesek, emellett egy ellenőrzési jogkörrel felruházott személyre is igény lenne e területen.⁶⁸

A mérgezésen, csapdázáson és hulladékból fakadó betegségeken túl az éghajlat változásoknak köszönhető kiszámíthatatlan időjárás és nyári szárazság, vízhiány következtében számos kölyökfarkas pusztul el kiszáradásban. A farkasok viszonya a vadgazdálkodókkal mára sokat romlott. Itt szintén a vélelmezett, a fajnak tulajdonított károk állnak a háttérben. Ehhez a

⁶⁶ GOMBKÖTŐ Péter – SZABÓ Ádám, Tények a hazánkban élő farkasokról, Nimród Vadászújság, 2022.11.01. <https://nimrod.hu/hirek/farkasok>

⁶⁷ Fajtatiszta farkasok, nem keveredtek sem kutyákkal, sem más fajta állatokkal.

⁶⁸ GOMBKÖTŐ, SZABÓ i.m.

folyamathoz hozzájárult az ASP⁶⁹, a társasvadászatok elmaradt hasznai, külföldi bérvadászok hiánya, a Covid korlátozások és a háborús helyzet miatti bizonytalan gazdasági helyzet, ami miatt kénytelenek voltak változtatni az eddigi stratégiájukon. A vadgazdálkodók szerint a farkasok ellehetetlenítik a vadgazdálkodást, ámbár az általuk szolgáltatott adatok megkérdőjelezzik álláspontjukat. Évente 400-600 esetről derül ki a genetikai vizsgálatoknak köszönhetően, hogy kutyák okozták a kárt és nem a farkasok. 2021-es adatok alapján egyetlen tetem sem volt köthető a farkasokhoz az észak-magyarországi megyékben, mindegyiket kutyák okozták. A hazai nagyragadozók táplálékforrását a túlszaporodott vadállomány biztosítja, emiatt nincs szükségük arra, hogy háziállatokat ejtsenek el zsákmányul. Gazdálkodási kárként tekintik a farkas táplálkozása révén elpusztult vadakat, azonban ez téves megítélés. A különböző tájegységek vadgazdálkodási tervei megállapítják az 'élőhelyet nem veszélyeztető szabadterületi létszámot', ez azt mutatja meg, hogy az adott területen mekkora lehet a legnagyobb létszáma az adott fajnak, ami még az élőhelyüket nem veszélyezteti. A farkasok általi vadelejtés még a felét sem érte el a becsült elejtésnek.⁷⁰

Összegzésként megállapítható, hogy a szürke farkasokról terjedő információ nagyrésze hamis, vagy hiányos. A természetre közvetlen és közvetett hatással egyaránt bírnak, azonban ennek mértéke a köztudatban és a vadgazdálkodók által is túlbecsült. A valóságban marginális és a vad állományra sincs kimutatható befolyása. Az emberi ártó tevékenységek, természetes élőhelyeik lerombolása, illegális eszközökkel történő zavarása és irtása sokkal nagyobb mértékű, mint az állat által történő tényleges károkozás. Így tehát a tájegységi vadgazdálkodási adatokra alapozva megállapítható, hogy a farkas nem akadályozza a megfelelő vadgazdálkodás végzését. Emellett a nagyragadozók jelenléte a magasabb biodiverzitás fenntartását teszi lehetővé, továbbá az ökoszisztémák funkcióját is felerősíti.

5.3. M237 jelű farkas esete

Azért ezt az esetet választottam, mert jól reprezentálja a környezet és a természet elleni bűncselekmények jellegzetességeit, illetve az ilyen jellegű bűncselekmények okait. Igazolja, hogy a közvélekedés a farkasokról pozitív irányba elmozdult, hiszen az eset közfelháborodást okozott. Az alapeset, hogy Svájcban, teljesen vadon született egy farkas, akinek a felmenői is vadak voltak, genetikai háttere ismert volt. 2022. márciusa óta követték nyomon a svájci hatóságok egy GPS nyakörvvel, ekkor kapta meg az M237 jelet. M237 2022. júliustól kezdve magányos farkasként kezdte el útját kelet felé, több országon át haladt, több, mint 1900 kilométert tett meg, mellyel európai rekorderré vált. Azonban útja sajnos a magyar Északi-

⁶⁹ Afrikai sertéspestis.

⁷⁰ GOMBKÖTŐ, SZABÓ: i. m.

középhegységben végleg véget ért, miután egy figyelmetlen vadász kilőtte, annak ellenére, hogy az állatot mindenhol rendkívül nagy szakmai és sajtó figyelem övezte. Az illegális elejtéseknél magas a látencia, felderítésük is komoly nehézséget okoz, emiatt kevés kutatási anyag áll rendelkezésre a témában. A legmegbízhatóbb felderítési eszköz az egyedek nyomon követése. Az elkövetők először a jeladókat igyekeznek megsemmisíteni, így, ha egy jeladó lekerül az állatról, az a fikció áll fenn, hogy emberi behatás következménye. A védelemben részesülő fajoknak pénzben kifejezett értéke van, a szürke farkas és barna medve pénzben kifejezett értéke 250.000 forint. Fokozottan védett faj elpusztítása a Btk. 242. § értelmében három évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel szankcionálható. Ha a pusztítás olyan mértékű, hogy az adott populáció fennmaradását veszélyezteti, vagy az adott egyedek esetében megállapított pénzben kifejezett legmagasabb értéket eléri, öt évig terjedő szabadságvesztés is kiszabható. Aki az orvvadászat törvényi tényállását valósítja meg, szintén három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A Tvt. illetve végrehajtási rendeletei által természetvédelmi bírság kiszabására egyaránt lehetőség van a fokozottan védett faj elpusztításáért. Ennek mértékét a közigazgatási hatóság határozza meg. Természetkárosítási ügyekben a nyomozati eljárás ritkán zárul vádemeléssel, a nehezen bizonyíthatóság miatt. Petíciót indítottak az emberek annak érdekében, hogy a bíróság letöltendő szabadságvesztéssel sújtsa a vadászt, aki lelőtte az M237 jelű farkast. A felderítés mellett a másik problémát sokáig az jelentette, hogy csak szándékos alakzata volt a természetkárosítás törvényi tényállásának. A farkasokat pedig számtalan esetben tévesztik össze a vadászok kutyákkal, annak ellenére, hogy az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló törvény 72. § kimondja, hogy csak abban az esetben lehet lövést leadni, ha a vadász kétséget kizáróan felismerte a vadat. Ennek elmulasztása viszont még mindig nem minősül szándékosságnak, csupán gondatlanságnak. Javaslatok érkeztek arra, hogy a kellő szakértelemmel rendelkező, professzionális személyek gondatlanságát objektív tényezők alapján büntetni lehessen.⁷¹

Ennek ellenére megállapítható, hogy Magyarországon nincs olyan adat, amely azt mutatná, hogy egy elkövető visszaesőként valósítaná meg a természetkárosítást. Ez arra enged következtetni, hogy összességében a szankció eléri a célját, a visszatartó erő hiányát nem a büntetési tétel, hanem a már említett magas látencia és a bizonyítási nehézségek eredményezik és a bűncselekmények leplezhetősége. Az M237 jelű farkas esetében még zajlik a büntetőeljárás, az esetet szemléltetni hoztam a környezet és természet elleni bűncselekményekkel felmerülő legalapvetőbb problémákra.

⁷¹ SÜTŐ Dávid, DEDÁK Dalma, *Farkastörvények és azok hiánya*, WWF Magyarország blog, 2023.04.18. <https://wwf.hu/farkastorvenyek-es-azok-hianya/>

6. Barnamedve

Jelen fejezetben a barnamedvékről szeretnék adni egy rövid áttekintést, amely ahhoz szükséges, hogy a medvékkel kapcsolatos szabályozás csomópontjait megértsük. A korábbi évtizedekben átrendeződött az elhelyezkedésük. Számos helyen állandó lakóként már nem szerepelnek, akárcsak hazánkban.⁷²

Hasonlóan a szürke farkasoknál, kártételük főként a táplálkozásukhoz köthető. Európa legnagyobb szárazföldi ragadozója mozgását és megjelenését egyszerűbb nyomon követni, mint más ragadozóét, hiszen a medvék az előző napi tartózkodási helyüktől legfeljebb két kilométer légvonalban mért távolságra távolodnak el, ezt egy horvátországi tanulmány mutatta ki. Mozgáskörzetüket emellett a táplálékkínálatból és a környezetből lehet kiszámítani.⁷³ Kedvelik a sűrű bozótosokat, az ember által zavartalan területeket. Mindenevő, így könnyen talál magának élelmet, magas a potenciális zsákmányolási lehetősége. Azonban, ha megfelelő, bő gyümölcs termés áll rendelkezésére, nem vadászik háziállatokra. Ősszel gyakrabban okoz mezőgazdasági károkat, mint más évszakokban. Ennek oka, hogy az étvágya évszakonként változik. Tavasszal hipofágiás, ami azt jelenti, hogy alacsony az étvágya, nyáron mérsékelt, ősszel azonban a szokásosnál magasabb, hiperfágiás időszak figyelhető meg. Ennek hátterében a téliálomra való felkészülés áll. Az étvágyával összefügg az állománysűrűsége, csoportosulása és vándorlása. Ezen okok miatt érdemes ősszel felkészülni a medvékkel való találkozásra és károkozásukra.⁷⁴ Kevesebb termés esetén megnő a háziállatejtések száma. A szemétevérsé rászokott medvék táplálkozási szokása megváltozik, könnyen rászoknak az emberi táplálékra. Növényi táplálék hiányában bizonyos egyedek átállnak a teljes ragadozó életmódra. Ennek kárát nem csak a kisebb haszonállatok látják, hanem a nagytestűek is, mint a tehenek, szarvasmarhák vagy a lovak. Az Ural-hegységben a medvék rengeteg ló áldozatot követelnek, előfordulnak olyan esetek is, amikor a kocsi elé befogott lovat támadják meg. A legtöbb kárt az anyamedve okozza. A bocsaikat tanító nőtények ugyanis a kicsik tanításánál - gyakorlás és a módszerek továbbadása érdekében - többletölést követnek el. Ez értelemszerűen több áldozatot követel, mert nem csak a szükséges mértékben pusztítanak. A Bialowieza-területen huszonhárom marha vált a többletölés áldozatává, amikor egy anyamedve kölykeit több legelőn átvándorolva tanította a zsákmányolásra. A marhákat a medve leütötte és anélkül, hogy evett volna belőlük, tovább állt.

⁷² KECSKÉS Attila: A barnamedve és az ember konfliktushelyzete napjainkban, *Gyergyói Szemle*, III. Évfolyam, 2017/1, 1. szám, 171

⁷³ KECSKÉS i.m. 176

⁷⁴ KECSKÉS i.m. 178 – 179

Életmódjukra befolyással van az emberi terjeszkedés annak ellenére, hogy jó alkalmazkodóképességgel rendelkeznek. Téves az az elképzelés, hogy a városias, forgalmas helyek nem riasztják el a medvéket. Attól, hogy példának okáért Erdélyben ilyen helyeken előfordulnak, attól még általánosságban a rejtőzködésre alkalmas, csendes területeket kedvelik.⁷⁵ Az élőhelyeik feldarabolódása, területeinek lecsökkenése a konfliktusokat növeli, ugyanis az ember általi terjeszkedés, beruházások, építkezések, időszakosan a legeltetés vagy más cselekmény megzavarja a medvék kialakult térhasználatát, szokásait. Ezáltal kénytelen lesz más útvonalat találni, ahol nagyobb az esélye annak, hogy emberrel találkozik, így növelve az esetleges káresemény bekövetkezését. Az emberi beavatkozások környezeti hatásvizsgálata komplex, mégsem tud rávilágítani a teljes várható következményekre, mert vannak elemek, amelyek negatív hatása nem egyértelmű és a természetben összeadódva, csak közvetetten, utólag fejtik ki hatásukat.

A szürke farkasoknál tárgyalt konfliktusokon túl a legdeterminálóbb problémának a barna medvéknél az ember elleni támadások számítanak, ugyanis potenciális veszélyt jelenthetnek az emberekre. A gyakoriságát tekintve a találkozások egy százaléka végződik támadással. Hazai kimutatások alapján ez nem állapítható meg. A tanulmányozott esetekben a döntő többségében emberi gondatlanság volt az oka az összetűzésnek. 2011-2012 között Romániában 24 megyében jelentettek be medvék által okozott károkat. Összesen 565 kártételt. Azonban ezt csak a hivatalosan bejelentett és elfogadott kárjelentések alapján lehet elvégezni, amelyek statisztikai kiértékelése hosszú folyamat.

A leggyakoribb kártételnek az állat által letaposott termények, megdézsmált gyümölcsösök, termőföldek minősülnek, melyeket általában tölgyesek, bükkösök közelében követtek el. Ezután a háziállatok elpusztítása a legjellemzőbb konfliktusforrás. 2004-ben a Milvus Csoport által végzett kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy a medvék ilyen jellegű támadásai éjszaka történnek. A medvekárokat sem lehet teljes mértékben elkerülni, azonban vannak módszerek, melyek csökkentik a károk valószínűségét, például, juhászoknál több kutya tartása, nagyobb juhász létszám, kisebb nyáj, amelyre könnyebben lehet figyelni, éjszaka megfelelően zárt helyek alkalmazása, et cetera. A megfelelő időben észlelt medvét zajkeltéssel, kutyákkal távol lehet tartani a jószágoktól. A juháskutyák száma törvény által korlátozva van, amelyet célszerű lenne úgy meghatározni, hogy mennyire gyakori az adott területen a ragadozók

⁷⁵ KECSKÉS i.m. 180 – 181

előfordulása. Egy másik védelmi eszköz a helyesen felállított villanypásztor, mely mind az állatok, mind a termények védelmét egyaránt szolgálja.⁷⁶

Nehéz pontosan meghatározni, hogy mekkora medve állományról beszélhetünk pontosan. A becslést vadászati szakemberek végzik. Mivel a medvék mozgáskörzete hatalmas, így a különböző vadászterületeken történt medveészleléseknél fennáll a már említett kettős könyvelés esete. A többszörös észlelés elkerülésére szükség lenne megoldást találni, mert ahhoz, hogy hatékony jogszabályok, például vadászati kvóták vonatkozzanak a területre, ahhoz szükség lenne egy pontosabb állománybecslésre, szaporodási, túlélési ráta meghatározására. Más nagyragadozó fajoknál hatékonynak bizonyult az ún. fogás-visszafogás módszere. Ennek lényege, hogy az állat ürülékéből és szőrmintákból kinyert genetikai anyag alapján azonosítják be az adott egyedeket. Pozitív változás, hogy egyre kevésbé költséges ezen vizsgálatok elvégzése és a többi becslési módszerrel szemben megbízhatónak minősül. Egy folyamatos növekedés mindenképp megfigyelhető, ez elsősorban a falvak hanyatlásának, medve vadászok csökkenésének és az erdők regenerálódásának köszönhető.⁷⁷

Az állománybecslések alapján a medveállomány mintegy fele Romániában öt megyében él. A vadászati kvóta, azaz a kilövési keret meghatározása nem becslési alapú, hanem tényszerű, így a trófeák adataira és a teríték számára lehet alapozni. 2001-2010 között a kilövési keretet többször is meghaladták, ezek elsősorban szükségszerű beavatkozások voltak, illetőleg a medvék nagy számával hozhatóak összefüggésbe. Summa summarum a teríték aránya és a vadászati kvóta összehasonlítása nem arra enged következtetni, hogy elszaporodtak a medvék, hanem arra, hogy a kilövési kereteket nehéz arányosan elosztani a vadászterületek között. Az állomány növekedésének meghatározására a vadászati keret megállapítását célzó tanulmányok jelentenek megoldást, amelyre alapozva tudja meghatározni a minisztérium az éves kilövési keretet.⁷⁸

A másik égető probléma a vadászok körében a trófea vadászat, melynek következménye, hogy az idősebb, nagy hímek kilövése a céljuk. Azonban a problémák zömét a fiatal medvék okozzák, amelyek a trófea vadászok számára értéktelenek. Érdekes lenne egy tanulmányt végezni nemre és korosztályra lebontva a romániai medveállomány és károkozás alapján, mely alapján a trófeavadászatra vonatkozóan is kerülnének ki hiteles adatok. Ezek hiányában nem lehet számolni a trófeavadászat tényleges hatásával.

⁷⁶ KECSKÉS i.m. 190 – 193

⁷⁷ KECSKÉS i.m. 193 – 194

⁷⁸ KECSKÉS i.m. 195 – 200

Elsődleges kármegelőzési módszer a vadászok tevékenysége. Ez azonban vitatható és a kutatások mai napig nem tudták alátámasztani a vadászatnak, mint letális kárelhárítási módszernek a hatékonyságát. Egy fekete medvékről végzett kutatás megállapította, hogy a lőtt egyedek és a konfliktus-zónában csapdázott példányok életkora és nem szerinti eloszlása eltért. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy nem a problémát okozó medvék kilövésére került sor. Emellett szükség lenne e módszereket a konfliktus elhárítás céljának alá vetni. Így tehát megállapítható, hogy a háziállatkárok kármegelőzésénél a nem-letális módszerek hatékonyak elsősorban, míg a letális módszerek közül számos ellenkező hatással bír. Itt főként a szabályozott vadászatot, és a kormány által elrendelt kiselejteztést kell érteni. Azonban kihangsúlyoznám, hogy ez nem enged következtetést a vadászat teljes felszámolásának szükségére. Csupán felhívja a figyelmet arra, hogy egy nem jól kontrollált és nem megfelelő jogi keretek között mozgó vadászat nem nyújt megoldást, sőt fokozni tudja a problémát.⁷⁹

A megoldás a medvekárok területén egy céltudatos, megfelelően körbe határolt, ellenőrzött vadászati tevékenység, melynek a problémás egyedek eltávolításán túl, megfelelő vadgazdálkodás, a faj állományának-, élőhelyének szakszerű fenntartását elősegítő tevékenység kifejtése lenne a feladata. Emellett az etikus vadászat által növelhetné a medvék társadalmi elfogadását. További megoldást jelentene hosszú távon az ökológiai hálózatok, a táplálékforrások biztosítása, illetőleg monitoringja és a biodiverzitás megőrzése, mely a növényfajok sokféleségével biztosítaná a medvék megfelelő életkörülményeit és fennmaradását.⁸⁰ A medvével való találkozásokra irányadó előírásokat, illetve a konfliktus kezelés lehetséges alternatíváit érdemes betartanunk, ezeket bizonyos túraútvonalakon, illetve a nemzeti parkok honlapján, például a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság weboldalán találjuk.⁸¹

Az együttélés biztosítása hozzájárul a fenntartható fejlődés biztosításához, emiatt jótékony hatása van az EVK kezelés beillesztésének a természetvédelmi és a fenntartható fejlődési célok körébe. Az emberek és a ragadozók együttélésén alapuló, megélhetést biztosító törekvések növelhetik a gazdálkodók és az érintett közösségek jövedelmét, amelynek hatása, hogy a vadállatok által okozott károkkal szemben nő a tűrőképességük és az ellenállóképességük, ami közvetve a csúcsragadozók társadalmi elfogadottságát növeli. Az EVK tényezők figyelembe vétele ezentúl hozzájárul a fajokkal és az ökoszisztéma szolgáltatásokkal kapcsolatos tudásanyag elmélyüléséhez, ami szintén jótékony hatással van az emberek tolerancia szintjére

⁷⁹ KECSKÉS i.m. 205 – 206

⁸⁰ KECSKÉS Attila i.m. 207

⁸¹ Barna Medve (Ursus Arctos), Bükki Nemzeti Park Igazgatóság hivatalos honlapja, Eger, 2020.07.20.
<https://www.bnpi.hu/hu/reszletek/barna-medve-ursus-arctos>

és csökkenti e fajok illegális pusztítását. Továbbá mérsékeli a környezeti kockázatokat és kapcsolatot teremt természetvédő szervek és a különböző fejlesztési ágazatok között. Ezáltal bevonásra kerül minden érintett fél és partnerekké válhatnak, az ilyen alapon végrehajtásra kerülő programok társadalmilag, gazdaságilag és természetvédelmi, ökológiai szempontból egyaránt fenntarthatóak. Ehhez elengedhetetlen a nemzetek közötti összefogás, melyet a nemzetközi jogszabályok betartása és adaptálása tesz lehetővé.⁸²

A barna medvék hozzájárulnak a nemzetközi jog és az uniós jog fejlődéséhez, mert gyakorta merül fel jogértelmezési vita egy medvével kapcsolatos ügyben. Az ismertebb nevén szlovák barnamedve ügy⁸³ jól mutatja a medvék jogi relevanciáját. Az eset jelentősége, hogy rendezte az uniós jog és az Aarhusi Egyezmény kapcsolatát. Az alapeset, hogy egy környezetvédő civil szervezet előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett, mert nem támadhatta meg azt a szlovák hatósági döntést, mely kivételként engedélyezte a barnamedvék vadászatát, a tilalom ellenére. A jogvitában főként a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló egyezmény (Aarhusi Egyezmény) 9. cikke (3) bekezdésére hivatkoztak. Az Európai Unió Bírósága kinyilvánította, hogy az Aarhusi Egyezménynek értelmezési közvetett hatálya van, a tagállami bírói fórumoknak biztosítani kell a jogorvoslathoz való jog gyakorlásához szükséges feltételeket, melyeket az Aarhusi Egyezmény 9. cikke (3) bekezdése céljainak megfelelően kell értelmezni. Az Aarhusi Egyezmény ennek értelmében nem bír közvetlen relevanciával, viszont megköveteli a tagállami bíróságoktól az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét az Egyezmény alkalmazásakor. A barna medvék felhívják a figyelmet a hatékonysági problémákra a társadalmi részvétel érvényesíthetőségének kapcsán.⁸⁴

⁸² Eva M. GROSS et al: *Ember-vadvilág együttélés*, Budapest, WWF Magyarország Alapítvány, 2023. 73

⁸³ Lesoochránárske zoskupenie ügy, C-240/09 sz.

⁸⁴ SÜLYÖK Katalin: A MEDVE ÉS A JOG, In: TAHYNE KOVÁCS Ágnes (szerk.): *Vox Generationum Futurarum*, Budapest, Pázmány Press, 2021. 391 – 399

7. Európai jog és a nagyragadozók

A környezetvédelemben az EGK-n belül a kezdetektől kb. húsz évig nem volt közvetlen jogalap, a Római Szerződés aláírásakor még ez nem volt igazán szempont. Az egymás közötti kereskedelmet akadályozó tényezőként jelent meg a különböző környezeti szabályok problémaköre, majd fokozatosan alakult ki a mai értelemben vett környezetvédelem, megfelelő jogalappal. A tagállami környezetvédelmi jogszabályok hozzávetőleg 80 százalékát uniós jogszabályok adják. Ebben a folyamatban kiemelkedő szerepet játszik az Európai Unió Bíróságának gyakorlata, jogértelmezéseivel, előremutató precedensei révén. A végrehajtásnak még számottevő kihívással kell szembenéznie, többek között a hulladékkezeléssel, a vízszennyezéssel, a fajok és az élőhelyek számának csökkenésével és a környezeti bűncselekményekkel.⁸⁵ A dolgozat keretein belül nem célozom bemutatni az EU környezetvédelmi politikájának fejlődését, illetve valamennyi idevágó joganyagát, csupán szemléltetni szeretném a nagyragadozókat érintő legfontosabb jogszabályokat, egyezményeket, irányelveket és programokat. Európában a természetvédelem alapját az Élőhelyvédelmi irányelv⁸⁶ és a Madárvédelmi irányelv adja. A Natura 2000 hálózat⁸⁷ biztosítja a természetes élőhelyek és a fajok élőhelyeinek védelmét. Jelen fejezet szempontjából a VI. és az V. melléklet az irányadó. Ettől a szigorú védelmi rendszertől a 16. cikk enged eltérést, bizonyos feltételek fennállása esetén, például, közegészségügy, közérdek vagy közbiztonsági okból, vagy a vadon élő állatok és a természetes élőhelyek védelme érdekében. Azonban csak, mint *ultima ratio* lehet alkalmazni a 16. cikket. Továbbá az irányelvtől való eltérés megengedése nem jelenthet hátrányt az érintett faj populációi védelmének fenntartásában.⁸⁸ Az Élőhelyvédelmi irányelv végrehajtásának elősegítésére a Bizottság számos intézkedést tesz, többek között elősegíti az érdekelt felek közötti párbeszédet, az együttműködés elmélyülése és fejlesztése érdekében. Példának okáért 2014-ben támogatta egy uniós platform létrehozását, mely az emberek és nagyragadozók együttélésével foglalkozik, 2018-ban pedig szintén e témában regionális internetes fórumok felállítását kezdeményezte, mely a konfliktusok minimalizálásához szükséges módszerekkel és megoldásokkal foglalkozott.⁸⁹

A természetvédelem másik alapköve az 1982. június 6-án hatályba lépett Berni Egyezmény, illetve az 1973. március 3-i Washingtoni Egyezmény (CITES) a veszélyeztetett vadon élő állat-

⁸⁵ BÁNDI Gyula: *A környezeti szabályozás útja az európai integrációban, példákkal illusztrálva*, IAS, 2018/2., 121 – 133

⁸⁶ 92/43/EGK irányelv a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről

⁸⁷ A Natura 2000 területek a 92/43/EGK irányelv 3. cikke értelmében a különleges természetmegőrzési területek egységes európai ökológiai hálózata.

⁸⁸ 92/43/EGK irányelv 16. cikk

⁸⁹ Large Carnivores, *European Commission* website, EU Large Carnivore Platform, <https://n9.cl/og3ql>

és növényfajok nemzetközi kereskedelméről. A fokozottan védett állatokat tilos akár eshetőlegesen, akár egyenes szándékkal befogni, szándékosan elpusztítani vagy tartani, szaporodó, illetőleg pihenőhelyeiket rongálni vagy megsemmisíteni. Továbbá ezen állatok megzavarása, birtoklása, belső kereskedelme is tiltott cselekmény, ideértve a kitömött egyedeket és azok bármely részét. A III. melléklet tartalmazza a védett állatfajokat. Ezen a kategórián belül enyhébb magatartási szabályok vannak előírva, de továbbra is tilos a befogás és az elpusztítás. Többet követelményként megjelenik, hogy olyan eszközzel való elkövetése tilos, mely a fajok eltűnését vagy megzavarását okozná. Ezek alól az egyezmény kivételeket is nevesít, mint például, a flóra és fauna védelme. A kárt okozó, problémás példányok elejtésére is lehetőséget biztosít szigorú keretek között, szakértők bevonásával és a vadászok ellenőrzésével.⁹⁰

Azokon a területeken jól alkalmazhatóak a szabályok, ahol kevés konfliktus van az emberek és a ragadozók között. A haszonállat fogyasztásra lenne a legfontosabb egy kivitelezhető megoldást találni, melyhez az egyéb táplálékforrás biztosítása és a kármegeelőző módszerek alkalmazása elengedhetetlen. Az állattartók politikai döntéshozatalt várnak. Az Európai Bizottság évek óta fontolóra veszi bizonyos állatok, köztük a barna medvék és a farkasok védelmi szintjének csökkentését, azaz a szigorúan védett fajok vörös listájáról a védett, de vadászható fajok listájára kerülnének át. A természetvédő közösségek felhívják a figyelmet arra, hogy ez csak látszat megoldás és e fajok stabilitása még nem elegendő ahhoz, hogy a védelmi szintjükön csökkenteni lehessen. WWF határozottan elutasítja e döntést, emellett a közvélemény is ellene van. Hazánkat e döntés közvetlenül nem befolyásolná, mert továbbra sem lenne vadászható faj a szürke farkas Magyarországon, viszont közvetve igen, mert a szlovák populációt érinti a döntés.⁹¹ Az Európai Bizottság korábban már többször⁹² elutasította a védettségi szintet csökkentő javaslatokat, ennek oka, hogy a farkaspopuláció stabilizálódását nem támasztja alá tudományos bizonyíték.

A Bizottság 2023. december 20-án részletes elemzést tett közzé a farkas helyzetéről. Ez válaszul érkezett a 2022. november 24-ei európai parlamenti állásfoglalásra. Az elemzés alátámasztotta, hogy a farkasállomány stabilizálódni látszik, az elmúlt húsz évben populációja növekedett, így mára számuk elérheti a 21 500 farkast Európában, a 2022-es LCIE-értékelés alapján. Élőhelyük kiterjed valamennyi tagállam területére. Ez a természetvédelmi

⁹⁰ 82/72/EGK határozat: Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló egyezmény megkötéséről

⁹¹ PETER Sürth et al: *Az Együttélés lehetséges*, Budapest, WWF Magyarország, 2020. 87 – 97

⁹² 2006-ban, 2018-ban és 2022-ben

intézkedéseknek, védelmi szabályok összességének és a kedvezőbb lakossági szemléletnek köszönhető. Azonban mindez növelte a farkasok és az emberek közötti konfrontációt, különös tekintettel a mezőgazdasági károkra és az állatokban okozott károkra. Ezt az új helyzetet orvosolandó a Bizottság 2023. december 20-án javaslatot terjesztett elő a farkas védelmi helyzetének csökkentésére, a Berni Egyezmény szerinti kiigazítással élve. Ha a Tanács állandó bizottsági ülése elfogadná a javaslatot, az Európai Unió célzottan módosíthatná az Élőhelyvédelmi irányelvet. A Bizottság 2021-ben iránymutatást adott ki egyes vadállatok fokozott védelmével kapcsolatban. Ez egy útmutató a szigorúan védett fajokkal való együttéléshez, mely többek között a konfliktusok kezelésével foglalkozik, ahol külön hangsúlyt kapnak a farkasok.⁹³

Az Európai Unió pénzügyileg egyaránt támogatást nyújt a nagyragadozókkal való együttélés biztosítására, ezeket különböző alapokból fedezi, mint például az EMVA⁹⁴ vagy a LIFE. A LIFE 1992. óta több, mint 170 nagyragadozókkal foglalkozó projektet támogatott, főként a barnamedve, farkas, hiúz, és a rozsomák védelmére irányuló megmozdulásokat. A nagyragadozók védelméhez hozzájárul az említett intézkedéseken felül az Európai Zöld Megállapodás, amely tartalmazza a biológiai sokféleség megőrzésének 2030-ig szóló stratégiai célkitűzéseit.⁹⁵

Emellett mindenképp meg kell említeni az Európai Unió környezetvédelmi akcióterveit. Jelenleg a 2030-ig megvalósítandó cselekvési terv kardinális pontja, hogy az Európai Unió területének legalább 30%-a védett területet alkosson. Az ökoszisztéma szolgáltatások helyreállításának érdekében már konkrét intézkedések és kötelezettségvállalások kerültek meghatározásra. Növelni kell a ráfordításokat, évi húsz milliárd eurót kell a biológiai sokféleség megőrzésére fordítani, amely történhet uniós alapból, nemzeti, illetőleg magánfinanszírozók által. Emellett létre kell hozni egy eltökélt, tenni akaró globális keretet. A folyamathoz hozzájárul a termelőtől a fogyasztóig stratégia, mely hasonló célkitűzések mentén épül fel.⁹⁶

7.2. Nemzetközi védelmi projektek

Az országhatárokon átnyúló, tartós együttműködés, információáramlás, szakmai szempontok megvitatása és érvényesítése lehetővé teszi a bűnüldöző szervek munkájának elősegítését, szakértők hatékony, összehangolt képzését, közreműködését, kölcsönös segítségnyújtást,

⁹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0799&qid=1710934358722>

⁹⁴ Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap

⁹⁵ Large Carnivores, *European Commission* website, EU Large Carnivore Platform, <https://n9.cl/og3ql>

⁹⁶ Biológiai sokféleség: az EU a természetvédelemért, Európai Tanács, Az Európai Unió Tanácsa hivatalos weboldala, 2023. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/biodiversity/>

szakmai szervek összefogását és bevonását a jogalkotásba, eljárásokba. Ez az együttműködés a nemzetközi védelmi projekteken keresztül történik. Az említett projektek mellett kiemelt jelentőségű a LIFE SWiPE, EuroLargeCarnivore és a LECA.⁹⁷

Az EuroLargeCarnivore (LIFE16 GIE/DE/000661) 2017-től 2022-ig működő program volt, mely az Európai Unió támogatásával jött létre. Tizenhat európai országban segítette a nagyragadozókkal foglalkozó érdekelteket, köztük a vadgazdálkodókat, természetvédelmi szakembereket, mezőgazdálkodókat és a döntéshozókat, illetőleg a közöttük zajló kapcsolattartást. Lehetőséget biztosított a nagyragadozókkal kapcsolatos ismeretek összegyűjtésére és egymással való megosztására, a társadalmi, gazdasági és ökológiai gyakorlati megoldások tárházát nyújtotta, elősegítve a határon átnyúló együttműködést és az emberek és vadállatok összezörrenéseinek csökkentését. E keretek között terelési gyakorlatok, befektetési igények és az orvvadászat is megvitatásra került.⁹⁸

LIFE SWiPE (LIFE19 GIE/NG/000846) szintén uniós finanszírozással működő projekt volt, mely 2020-2023 között tevékenykedett. Tizenegy európai ország alkotta tagjait, köztük Magyarország is szerepelt. Létrehozásának elsődleges oka, a vadon élő állatokkal szemben elkövetett bűncselekmények visszaszorítása és a természetvédelmi bűncselekmények felderítésének növelése. Ennek érdekében workshopokat, konferenciákat szerveztek, ahol a tagok mellett az érintett bűnüldöző hatóságok is részt vettek, ezzel hozzájárulva az ismereteik növeléséhez, a határon átívelő kooperációhoz és az uniós természetvédelmi jogszabályok betartásának elősegítéséhez. A média és sajtó bevonásával széles körben megismerhették az emberek, hogy ez milyen hatással van a nemzetbiztonságra, a biodiverzitásra és hosszú távon a közegészségügyre.⁹⁹

LECA (CE0100170) Supporting the coexistence and conservation of Carpathian Large Carnivores, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és az INTERREG Central Europe Program társfinanszírozásával zajlik 2023-2026-ig. A nemzetközi együttműködés fejlesztésén és a nagyragadozó populációk védelmének megvalósításán dolgoznak a Kárpáti-régióban. Hét országból tizenegy fő partner, melyek között A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság és a WWF Magyarország, illetőleg tizenöt társult tag, köztük az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság vesz rész a project megvalósításában. Három fő területe az közös monitoring, a konfliktusok megelőzése és az orvvadászat felszámolása. Erre a nemzetközi konzorcium egy hatékony

⁹⁷ SÜTŐ, DEDÁK: i. m.

⁹⁸ Improving Coexistence with Large Carnivores in Europe, *Life Euro Large Carnivores*, <https://www.eurolargecarnivores.eu/en>

⁹⁹ : LIFE SWiPE, WWF Magyarország, 2022.05.22. <https://wwf.hu/life-swipe-2020-2023/>

módszer kidolgozását tűzte ki, melyet a helyi, regionális és globális szintre egyaránt kiterjeszti.¹⁰⁰

¹⁰⁰ LECA, WWF Magyarország, 2023.08.23., <https://wwf.hu/leca/>

8. Ökológiai hálózatok, folyosók

A nagyütemű gazdasági fejlődés fejlett infrastruktúrát követel, ami a fajok élőhelyének folytonosságát ellehetetleníti a táj fragmentációja által. Erre szolgál megoldásként az ökológiai hálózatok kialakítása. Ezek kiépítése gyakran nemzetközi összefogást és komoly területi tervezést igényel. A Kárpát-medence egy olyan hatalmas kiterjedésű természetes élőhely hálózat, amely otthonát adja Európa legszámottevőbb nagyvad populációjának, és a nagyragadozók egyharmadának. Azonban a fejlesztések már ebbe az övezetbe is nagymértékben betörték és nehéz e beruházásokat összeegyeztetni az élőhelyek megőrzésére irányuló elvárásokkal. A ConnectGreen egy olyan nemzetközi projekt, amely határokon átnyúlóan igyekszik biztosítani az ökológiai folyosók működésének feltételeit, igazodva a társadalom és a gazdaság alapvető igényeihez. A projektben öt ország tervezési és kutatási intézményei vesznek részt. A projekt számos célt tűzött ki, főként az ökológiai folyosók helyreállítását és a magterületek közötti összeköttetések felkutatását. Emellett célul tűzték ki az innovatív megoldások gyűjtését, irányelvek megalkotását, a szabadmozgás biztosítását az élőlények számára. A ConnectGreen projektben először a partnerországokról készítettek egy átfogó elemzést, a benne részt vevő országok nemzeti területi tervezéséről, ökológiai hálózatának állapotáról, illetve ezek kapcsolatáról. Ezzel kijelölték a fejlesztést igénylő területeket, ezentúl felmérték a vadfajok élőhelyeit és a leggyakoribb vándorlási útvonalait. A fokozottan védett területek megfelelő minőségben biztosítják a nagyragadozók tartós vagy ideiglenes jellegű letelepedését. A természetvédelmi terület a biodiverzitás megőrzésére és az ökoszisztéma szolgáltatások felvirágoztatására ad lehetőséget. Azonban egyik kategória sem nyújt lehetőséget a vadon élő állatok vándorlására, biztonságban történő szabad mozgására és az élőhelyek kapcsolatát sem garantálják.¹⁰¹

Az ökológiai hálózatok magterületből, ökológiai folyosókból és puffer zónákból állnak. A biztonságos, szabad vándorlásra megfelelően kijelölt és körül határolt ökológiai folyosók jelentik a megoldást. Ezek olyan területek, melyek eltérnek a fokozottan védett-, és a természetvédelmi területektől és az ökológiai kapcsolatok helyreállítására és fenntartására szolgálnak. A ConnectGreen-ben a stratégiát kérdőívek alapján dolgozták ki, melyben kitértek a témához kapcsolódó jogszabályi keretrendszer vizsgálatára is. Elmaradást tapasztaltak a módszertan, a kijelölés, az összehangolt szabályozás, társadalmi érdekek és érdekkülönbségek

¹⁰¹ FILEPNÉ Kovács Krisztina, et al. Ökológiai folyosók a Kárpátok-régiójában: A Connectgreen Projekt. *4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT*, 2020, 2—4

és az intézményrendszer tárgykörében. Az alkalmazásra kerülő indikátorok és lényegük eltér, ami megnehezíti a határokon átívelő, komplex összehangolását a rendszernek.¹⁰²

A területet túlnyomórészt nemzeti jogszabályok határozzák meg. Szerbiában nem vonatkoznak külön szabályok az ökológiai folyosókra, az ökológiai hálózathoz tartozó területi tervezés során csak formálisan szerepelnek, közvetett eszközökkel tudják védeni a területet. Szlovákia korszerű, összehangolt szabályozással rendelkezik e tárgykörben. A Tájökológiai tervet a gazdasági fejlődésre, területhasználat értékelésére és tájökológiai elemzésre tekintettel dolgozzák ki, emellett figyelnek arra is, hogy illeszkedjen az Ökológiai Stabilitás Területei Rendszerébe. Magyarországon a területi tervezés során, az ökológiai hálózat részeként jelennek meg e folyosók, akárcsak Szerbiában, viszont a védelmüket nem csak közvetett eszközökkel biztosítják. Az ökológiai folyosókon és a magterületeken korlátozottan lehet kijelölni fejlesztési tereket, továbbá korlátozások vonatkoznak a közlekedési infrastruktúra és közmű kiépítésére és működtetésére egyaránt. A területi tervezés multiszektorális jellegű, így tehát a felelősség megoszlik a nemzeti hatóságok között, ami a megvalósítást nehezíti. Az együttműködés a partnerországok között nem mindig megfelelő, ez főként Szlovákiára és Magyarországra jellemző. Ennek hátterében az állhat, hogy Szerbiában és Romániában a központi hatóságok dolgozzák ki a terveket, ezért hatékonyabban tudnak megvalósulni. A másik nehézséget Szerbia hiányos jogszabályi háttere eredményezi, ugyanis nincsenek jogi eszközök sem a védelemre sem a meghatározásukra, így a már meglévő folyosók eróziója figyelhető meg. Ehhez hozzájárulnak a helyi szintű problémák, nincs információáramlás. Digitális formában számos dokumentum nem kerül rögzítésre, illetve, ha biztosított, a párbeszéd csak bizonyos részein kerülnek alkalmazásra az egyezségek az országoknak. Az államokban közös, hogy a területi tervekben az ökológiai hálózat szorosan integráltan jelenik meg, azonban az, hogy milyen szinten és mértékben, már eltérő. A szabályozás terén a tilalmak megegyezőek és alkalmasak arra, hogy korlátot képezzenek e folyosók zavarásában. Hatékonyságuk viszont alacsony, mert a megelőzést nem szolgálják. A területi tervezés bizonyul a leghatékonyabb harmonizációs eszköznek a gazdaság, társadalom és a természet között.¹⁰³

A szakértők véleménye alapján a hosszú távú feltételek nem biztosítottak és felhívják a figyelmet a nem megfelelő finanszírozásra, a hatékony kommunikáció és tényleges részvétel hiányára, és a statisztikai felmérések készítésének elmaradására. Ezt tetézik az országok között húzódó érdekütközések és a hozzáértők képzésének hiánya. A projektben résztvevő szakemberek kidolgozták a nagyragadozók potenciális élőhelyét biztosító modellt, amely

¹⁰² FILEPNÉ i.m. 6 – 8

¹⁰³ FILEPNÉ i.m. 8 – 9

alapján magterületeket és úgy nevezett. 'lépegető kő' élőhelyeket jelöltek ki. A lépegető kő élőhelyek lényege, hogy a természetes élőhelyek egymástól olyan távolságokra helyezkednek el, hogy a védett fajok biztonságosan el tudjanak jutni az egyik területről a másikra. Így, hogy már látják mi a probléma, az összekapcsolás és a tényleges összefüggő hálózat megteremtésének lehetősége is elindult. A különböző rétegek és magterületek egymásra helyezésével egy komplex hálózat került kidolgozásra.¹⁰⁴

¹⁰⁴ FILEPNÉ i.m. 12 – 15

9. Zárógondolatok

Konklúzióként megállapítható, hogy Európában különösen fontos kihívás a vadvilág-ember konfliktusok feloldása, melyet bizonyít, hogy évek óta felmerül egyes ragadozó fajok fokozottan védett státuszának módosítására irányuló javaslatok napirendre kerülése. Ha nem kezelik a nézeteltéréseket, ismét bekövetkezhet a nagyragadozók üldöztetése, illegális vadászatának fellendülése és a társadalom negatív hozzáállásának felerősödése, amely végső soron veszélyezteti a fokozottan védett fajok fennmaradását. A biodiverzitás magas szintje biztosítja az egészséges ökoszisztémákat, mérsékeli a természeti katasztrófákat, hozzájárul a védett, és a fokozottan védett állat, és növényfajok, illetve élőhelyeik fennmaradásához és az egészséges környezethez. Saját jólétünk kulcsa is ebben rejlik. A nagyragadozók növelik a biodiverzitást, ökoszisztéma szolgáltatást nyújtanak, segítik az erdőgazdálkodás munkáját és a nagyvadak természetes szelekcióját.

A nehézségek ellenére megállapítható, hogy lehetséges az emberek és vadállatok békés együttélése. A prevenciós eszközökkel minimális szintre csökkenthetők a súrlódások. Szükség van egy működőképes kompenzációs rendszer kialakítására. A nemzetközi egyezmények, összefogások és védelmi projektek hozzájárulnak a társadalom edukálásához, a vadfajok megőrzéséhez és a területi szabályozás fejlesztéséhez. Az együttélés kezelésére hatékony megoldás a vadgazdálkodás, az élőhelyek, illetőleg a populációdinamika befolyásolása és a táplálékforrások monitoringja. A ragadozók és a vadfajok táplálékának biztosítása csökkenti a mezőgazdasági és egyéb károkat. Szükség van az emberek, a természetjárók e témában való tájékozatlanságának felszámolására és a lakosság megfelelő oktatására a kármegelőzést szolgáló hatékony eszközökről, főként azokon a területeken, ahol a ragadozók nagy számban fordulnak elő.

Az megváltozott kárrendszer, uniós intézmények, illetőleg jogszabályok áttekintése révén jól látható, hogy mennyire szerteágazó jogszabályi környezetre és milyen összehangolt, több jogágot érintő, globális együttműködésre van szükség ahhoz, hogy az élővilágot megőrizzük és helyreállítsuk a természet egyensúlyát. Jelenleg az emberek és a vadállatok, ragadozók békés együttélésének fenntartására a megfelelően kialakított ökológiai hálózatok adhatnak egy megoldást. A környezetvédelmi jogszabályok elengedhetetlenek, de nem elegendők. A kulcs a társadalom hozzáállásának pozitív irányú megváltoztatásában és e fajok megőrzésében van, melynek eléréséhez szükség van az illegális elejtések és pusztítások megfékezésére és természetes élőhelyeik megóvására. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács felhívja a figyelmet a zöld mezős fejlesztések csökkentésének fontosságára, előnyben részesítve a barnamezős beruházásokat. Emellett szükséges a költségvetési források növelése az élőhelyek helyreállításához. A világon Európában a legnagyobb a területhasználat, illetőleg az

élőhelyek szétdaraboltsága. Ezen változtatni kell annak érdekében, hogy a veszélyeztetett populációk növekedjenek. Magyarország kedvező természeti adottságokkal rendelkezik, azonban a közösségi jelentőségű élőhelyek több, mint 80 százaléka rossz állapotú, illetve a folyók minősége sem megfelelő. Alaptörvényi kötelességünk a honos állat-, és növényfajok, mint kulturális értékeink és nemzeti kincseink védelme és a jövő nemzedékek számára való megőrzése.¹⁰⁵ Ez a védelem magába foglalja a megfelelő minőségű továbbadását is a jövő nemzedékének. Mélyrehatóbb megoldásokra van szükség. Az Alkotmánybíróság gyakorlata megerősíti a biológiai sokféleség, köztük a vadon élő fajok megőrzésére való kötelezettséget, amely, mint egy korlát jelenik meg a természeti erőforrások felhasználásánál. Összegezve megállapítható, hogy lehetséges a békés együttélés és e fajok megőrzése a jelenlegi társadalmi felállás mellett is, de ehhez a rövid távú gazdasági érdekeket globálisan alá kell vetni környezetvédelmi szempontoknak és a gyakorlatban jól alkalmazható jogszabályok megalkotására van szükség, csak így érhető el hosszútávú, fenntartható javulás.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Alapvetés P) cikk

¹⁰⁶ BÁNDI Gyula: A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a vadvilág napja alkalmából, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Közlemények, Budapest, (2023. III. 03.) <https://n9.cl/dyk13>

10. Irodalomjegyzék, forrásjegyzék

- BÁNDI Gyula: A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a vadvilág napja alkalmából, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Közlemények, Budapest, (2022. III. 03.) <https://n9.cl/33ite>
- BÁNDI Gyula: A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a vadvilág napja alkalmából, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, Közlemények, Budapest, (2023. III. 03.) <https://n9.cl/dyk13>
- BÁNDI Gyula: *A környezeti szabályozás útja az európai integrációban, példákkal illusztrálva*, IAS, 2018/2.
- Barna Medve (Ursus Arctos), Bükki Nemzeti Park Igazgatóság hivatalos honlapja, Eger, 2020.07.20. <https://www.bnpi.hu/hu/reszletek/barna-medve-ursus-arctos>
- BARTA Judit: A vadászható állat által okozott kárért való felelősség az új Ptk.-ban, Gazdaság és Jog, 2014/9.
- Barta Judit: *A vadkár, valamint a vadászható állat által okozott kár szabályozása és vadgazdálkodási összefüggései Magyarországon*, Budapest, Patrocinium, 2022
- Biológiai sokféleség: az EU a természetvédelemért, Európai Tanács, Az Európai Unió Tanácsa hivatalos weboldala, 2023. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/biodiversity/>
- DOMOKOS Csaba, KECSKÉS Attila, A farkasvédelem korlátai és lehetőségei Romániában, *Acta Scientiarum Transylvanica – Múzeumi Füzetek*, 14/1., (2005–2006)
- ELEK Balázs: *Vadászok, halászok a büntetőjog hálójában*, HVG Orac, Budapest, 2015.
- Eva M. GROSS et al: *Ember-vadvilág együttélés*, Budapest, WWF Magyarország Alapítvány, 2023.
- FILEPNÉ Kovács Krisztina, et al. Ökológiai folyosók a Kárpátok-régiójában: A Connectgreen Projekt. *4D TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS KERTMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT*, 2020
- GOMBKÖTŐ Péter – SZABÓ Ádám, Tények a hazánkban élő farkasokról, *Nimród Vadászújság*, 2022. 11. 01. <https://nimrod.hu/hirek/farkasok>
- HEGYES Péter István, A vadászatra jogosult felelőssége a vadászható vad károkozásáért, különös tekintettel a vadkárért való felelősségre, SZTE ÁJK Doktori Iskola, *Doktori Értekezés*, (2014), Szeged
- HEGYES Péter, *A vadászati jog jogosultjának felelőssége a vadon élő állatok által okozott károkért*, MISKOLCI JOGI SZEMLE 6. évfolyam (2011) 2. szám
- HELTAI Miklós – *Városi vadgazdálkodás*, Gödöllő, MATE Press, 2022

- Improving Coexistence with Large Carnivores in Europe, *Life Euro Large Carnivores*, <https://www.eurolargecarnivores.eu/en>
- KECSKÉS Attila: A barnamedve és az ember konfliktushelyzete napjainkban, *Gyergyói Szemle*, III. Évfolyam, 2017/1, 1. szám
- Large Carnivores, *European Commission* website, EU Large Carnivore Platform, https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/habitats-directive/large-carnivores_en
- LECA, WWF Magyarország, 2023.08.23., <https://wwf.hu/leca/>
- LIFE SWiPE, WWF Magyarország, 2022.05.22. <https://wwf.hu/life-swipe-2020-2023/>
- Michael L. MCKINNEY, Urbanization, Biodiversity, and Conservation, *BioScience*, vol. 52., no. 10. (2002)
- MISKOVICS Márta: Az orvvadászat hatályos hazai szabályozása, *Magyar Rendészet*, 12. évfolyam, 4. szám, 2012.
- PAP Márk: Közútkezelői felelősség vad és gépjármű ütközése esetén, *Jogtudományi Közlöny*, 2023/10.
- PETER Sürth et al: *Az Együttélés lehetséges*, Budapest, WWF Magyarország, 2020.
- SULYOK Katalin: A MEDVE ÉS A JOG, In: TAHYNE KOVÁCS Ágnes (szerk.): *Vox Generationum Futurarum*, Budapest, Pázmány Press, 2021. 391 – 399
- SÜTŐ Dávid, DEDÁK Dalma, *Farkastörvények és azok hiánya*, WWF Magyarország blog, 2023.04.18. <https://wwf.hu/farkastorvenyek-es-azok-hianya/>
- SÜTŐ Dávid, Nagyragadozó-ember konfliktus – van megoldás kilövés nélkül is, WWF Magyarország blog, 2022.11.02., <https://wwf.hu/nagyragadozo-ember-konfliktus-van-megoldas-kiloves-nelkul-is/>
- SZÉKELY István: Az orvvadászat hatásai és jogi szabályozásának problematikája, In: *A Vadászat Aktuális Jogkérdései*, Novotini Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, Miskolc, 2012.

Felhasznált jogszabályok:

- 14/2018. (VII. 3.) AM rendelet az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről
- 14/2018. (VII. 3.) AM rendelet az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről
- 14/2018. (VII.3.) AM rendelet az Északi hegy- és dombvidéki Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről
- 1959. IV. törvény (továbbiakban régi Ptk.) 351. §
- 1988. évi I. törvény 34. § (1) bekezdés
- 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, 74. § (4)
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról 1. § (2)
- 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról 72. §
- 1997. évi LXXVIII. az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény
- 2/2005. (I. 11.) Kormányrendelet
- 20/2001 (II.14.) Kormányrendelet
- 20/2017. (VII. 18.) Ab határozat
- 2013. évi CCLII. törvény egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról
- 2015. évi L. törvény vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény módosításáról 3. §
- 2023. évi XLIV. törvény egyes törvényeknek az agrárminiszter feladatkörét érintő módosításáról 24. §
- 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendelet a fegyverekről és lőszerokről
- 29/2021. (XI. 10.) Ab határozat
- 314/2005. (XII. 25.) Kormányrendelet
- 382/2016. (XII. 2.) Kormányrendelet
- 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól (továbbiakban Vhr.)
- 82/72/EGK határozat: Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló egyezmény megkötéséről
- 92/43/EGK irányelv 16. cikk

- 92/43/EGK irányelv a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről
- 93/2012. (V. 10.) Kormányrendelet
- A 2021. évi CXXVIII. törvény 2. § (1)
- Btk. 242. §
- Btk. 244. §
- Btk. 245. §
- EUMSZ. 192. cikk (2) bekezdése
- Európai Bizottság: Javaslat A TANÁCS HATÁROZATA az Európai Unió által az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló egyezmény II. és III. mellékletének módosítására irányuló javaslatoknak az egyezmény Állandó Bizottsága ülésének előkészítése céljából történő benyújtásával kapcsolatban képviselendő álláspontról <https://n9.cl/6mzpk>
- Kúria VI.20.500/2010/4. számú határozata
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Alapvetés P) cikk
- Ptk. 5:53. §
- Ptk. 6:562. §
- Tvt. 74. §
- Vtv. 56. § (1) bekezdése
- Vtv. 75. §
- Vtv. 75/A. §
- Vtv. 76. §
- Vtv. 77. §
- Vtv. 81. §